

Eiropas
Komisija

GADĪJUMA IZPĒTE KONSERVĒTAS BRĒTLIŅAS ES

KONSERVĒTU BRĒTLIŅU CENAS
STRUKTŪRA PIEGĀDES ĶĒDĒ

UZMANĪBAS CENTRĀ POLIJA UN LATVIJA

2020. GADA JANVĀRIS

WWW.EUMOFA.EU

E U M O F A

European Market Observatory for
Fisheries and Aquaculture Products

Jūrlietas
un
zivsaimniecība

Manuskripts pabeigts 2020. gada janvārī.

Ne Eiropas Komisija, ne arī citas personas, kas darbojas tās vārdā, nav atbildīgas par turpinājumā sniegtās informācijas iespējamo izmantošanu.

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2020.

© Eiropas Savienība, 2020 gads.

Ir atļauta datu atkalizmantošana, ja tiek sniegta norāde uz to avotu.

Eiropas Komisijas dokumentu atkalizmantošanas politika ir izklāstīta Komisijas Lēmumā 2011/833/ES (OV L 330, 14.12.2011, p. 39).

ES nepieder autortiesības uz visām fotogrāfijām un citiem šeit iekļautajiem materiāliem, tādēļ to izmantošanas vai atveidošanas atļauja jāsaņem tieši no autortiesību īpašnieka.

Vāks foto: EUROFISH

PDF ISBN 978-92-76-15109-8 doi:10.2771/869485

VAIRĀK INFORMĀCIJAS UN KOMENTĀRI:

Jūrlietu un zivsaimniecības ģenerāldirektorāts

B-1049 Brisele

Tālr.: +32 229-50101

E-pasts: contact-us@eumofa.eu

Satura rādītājs

KOPSAVILKUMS	1
0 DARBĪBAS LAUKS UN MĒRĶIS	2
0.1 GADĪJUMA IZPĒTES DARBĪBAS LAUKS	2
0.2 DOKUMENTA SATURS	2
1 PRODUKTA APRAKSTS	3
1.1 BIOLOĢISKAIS UN KOMERCIĀLAIS RAKSTUROJUMS.....	3
1.2 BRĒTLIŅU IEGŪŠANA PASAULES MĒROGĀ	4
1.2.1 Eiropas brētliņu nozvejas attīstība.....	4
1.2.2 Citu brētliņu sugu nozvejas attīstība	5
2 ES TIRGUS STRUKTŪRA	7
2.1 BRĒTLIŅU IEGŪŠANA ES	7
2.1.1 ES zvejas flotes īstenotās brētliņu nozvejas attīstība	7
2.1.2 Brētliņu izkrāvumu attīstība ES.....	9
2.2 ES DALĪBVALSTU BRĒTLIŅU TIRGUS	10
2.3 ES IEKŠĒJĀ TIRDZNIECĪBA	11
2.4 ES ĀRĒJĀ TIRDZNIECĪBA	12
2.5 KONSERVĒTAS BRĒTLIŅAS	13
2.5.1 Konservēto brētliņu produkcija ES.....	13
2.5.2 Brētliņu konservēšanas process.....	15
2.5.3 Brētliņu pārstrādes zudumi	16
3 POLIJAS TIRGUS	18
3.1 POLIJAS TIRGUS STRUKTŪRA	18
3.1.1 Polijas produkcija.....	18
3.1.1 Brētliņu tirdzniecība Polijā.....	19
3.1.2 Patēriņš	21
3.2 BRĒTLIŅU CENAS POLIJAS PIEGĀDES ĶĒDĒ	23
3.2.1 Pirmās pārdošanas cenas	23
3.2.2 Ražotāja cenas.....	25
3.2.3 Mazumtirdzniecības cenas.....	25
3.3 KONSERVĒTO BRĒTLIŅU CENU PĀRNESE POLIJAS TIRGŪ.....	26
4 LATVIJAS TIRGUS	29
4.1 LATVIJAS TIRGUS STRUKTŪRA	29
4.1.1 Latvijas produkcija.....	29

**EIROPAS ZIVSAIMNIECĪBAS UN AKVAKULTŪRAS PRODUKTU TIRGUS NOVĒROŠANAS CENTRS – Konservētas
brētliņas ES**

4.1.1	<i>Brētliņu tirdzniecība Latvijā</i>	31
4.1.2	<i>Patēriņš</i>	33
4.2	CENAS LATVIJAS PIEGĀDES ĶĒDĒ	34
4.2.1	<i>Pirmās pārdošanas cenas</i>	34
4.2.2	<i>Ražotāja cenas</i>	34
4.2.3	<i>Importa-eksporta cenas</i>	34
4.2.4	<i>Mazumtirdzniecības cenas</i>	35
4.3	CENU PĀRNESE LATVIJAS PIEGĀDES ĶĒDĒ.....	36
5	PIELIKUMS: IZMANTOTIE AVOTI UN KONTAKTINFORMĀCIJA	38

Kopsavilkums

- Šajā gadījumā izpētē īpaša uzmanība pievērsta konservētajām Eiropas brētliņām Polijā un Latvijā, kas ir vienas no vadošajām šī produkta ražotājvalstīm Eiropas Savienībā.
- 2016. gadā Eiropas brētliņas nozveja pasaulē sasniedza 584 577 tonnas, no kurām 76 % nozvejoja ES flote.
- Brētliņas pārsvarā ir svaigās izejvielas, kas tālāk tiek izmantotas zivju apstrādes sektorā. Tirgū tās galvenokārt atrodamas konservētā un kūpinātā veidā, mazākos apjomos arī svaigas (nesadalītas). Dānijā un Zviedrijā tās pārsvarā tiek izmantotas zivju miltu un zivju eļļas ražošanai.
- 2017. gadā Eiropas brētliņas nozveja ES sasniedza 370 858 tonnas. Dānija īstenoja 35 % no Eiropas brētliņas nozvejas apjoma ES (gandrīz 130 000 tonnas 2017. gadā). Citas nozīmīgas valstis, kas veidoja šo nozvejas apjomu, bija Polija (19 %) un Zviedrija (16 %), mazākā mērā arī Latvija (10 %) un Igaunija (7 %).
- Konservēto brētliņu ražošana 2017. gadā sasniedza 16 160 tonnas Polijā un 16 504 tonnas Latvijā. Pēdējos gados Polijā novērojama ražošanas palielināšanās, savukārt Latvijā – samazināšanās.
- Ievērojamu Latvijas konservēto brētliņu eksporta samazināšanos radīja Krievijas īstenotais aizliegums.
- Konservēto brētliņu ražošanā darbaspēks ir galveno izmaksu faktors un pārdošanas cenas paaugstinātājs.
- Brētliņu pirmās pārdošanas cenai ir minimāla ietekme uz produkta gala cenu, jo svaigo izejvielu izmaksu daļa gala mazumtirdzniecības cenā ir mazāka par 5 %.

0 Darbības lauks un mērķis

0.1 Gadījuma izpētes darbības lauks

Atgādinājums

Tas, kādēļ tieši konservētās brētliņas tika izvēlētas, lai analizētu cenas pārnesei un vērtības sadalījumu dažās ES piegādes ķēdēs, ir aprakstīts zemāk esošajā tabulā.

Produkts	Ražošanas metode	Raksturojums	Tirgus un cenas virzītāji
Konservētas brētliņas	Nozveja (ES)	Konservēts produkts, piemērs Eiropā plaši nozveidotām sugām. ES ir lielākais konservēto brētliņu ražotājs.	Šī produkta tirgu ietekmējošie faktori ir: <ul style="list-style-type: none">• Krājumu/nozvejas kvotas;• Zivju izmērs;• Sezonalitāte (ietekmē zivju kvalitāti konservēšanas procesam);• Konservētu zivju patēriņa modelis un tendence.

Galvenie elementi saistībā ar analīzi:

Sugas-Produkti	Galvenās dalībvalstis (uzmanības centrā)
Konservētas savvaļā nozvejotas brētliņas (<i>Sprattus sprattus</i>)	Polija un Latvija

0.2 Dokumenta saturs

Dokuments ietver:

- produkta aprakstu;
- produkcijas un tirgus tendenču analīzi ES līmenī;
- analīzi par cenas pārnesei Polijas un Latvijas piegādes ķēdēs.

1 Produkta apraksts

1.1 Bioloģiskais un komerciālais raksturojums

Gadījuma izpētes galvenais objekts ir konservētas Eiropas brētliņas Polijā un Latvijā. Šis valstis ierindojas starp galvenajām konservēto brētliņu ražotājām ES.

Eiropas brētliņa ir neliela pelaģiska jūras zivs, kas sastopama Atlantijas okeāna ziemeļaustrumos, sākot no Ziemeļjūras un Baltijas dienvidiem līdz pat Marokai, kā arī Vidusjūrā un Melnajā jūrā. Brētliņas pulcējas baros, kas parasti sastopami piekrastes lagūnu ūdeņos, dažreiz arī estuāros (raksturīgi jaunajām zivīm) un arī mazāk sāļos ūdeņos. Lielākā migrācija novērojama starp ziemas barošanās un vasaras nārsta vietām. Brētliņas lielākoties pārtiek no planktona vēžveidīgajiem. Kopējais brētliņas garums var sasniegt 16 cm, taču parasti tās standarta garums ir 12 cm.

Runājot par brētliņu krājuma stāvokli, tiek uzskatīts, ka Ziemeļu brētliņu krājums atbilst ilgtspējīgam līmenim. Baltijas jūrā Eiropas brētliņu nārstošana notiek gandrīz visu gadu netālu no krasta vai arī līdz 100 km jūrā, galvenokārt pavasarī un vasarā, kad zivju mazuļi atgriežas piekrastē. Naktī brētliņas pārvietojas uz ūdens virspusi.¹

Brētliņu krājumu pārvalda ar KPN (Kopējām pieļaujamajām nozvejām) un kvotām.

Gadījuma izpētes produkts

Nosaukums: brētliņa (*Sprattus sprattus*)

FAO trīsburts kods: SPR

Veids: Kūpināta, konservēta

Standartizmērs:

Savvaļā: starp 6 un 15 cm.

Saistītie kodi Kombinētajā nomenklatūrā:

Kopš 2012. gada Kombinētajā nomenklatūrā² Eiropas brētliņa ir nošķirta gan saldētā, gan svaigā veidā:

- 03024390: Svaigas vai atdzesētas brētliņas vai šprotes (*Sprattus sprattus*), izņemot to aknas un ikrus;
- 03035390: Saldētas brētliņas vai šprotes (*Sprattus sprattus*), izņemot to aknas un ikrus.

Attiecībā uz konservētiem produktiem brētliņas netiek izdalītas un kopā ar sardinellām atrodas zem viena koda – 16041390: Sagatavotas vai konservētas sardinellas, brētliņas vai šprotes, nesadalītas vai gabalos, bet ne maltas.

¹ <http://www.fao.org/fishery/species/2102/en>

² KN ir līdzeklis preču un izstrādājumu apzīmēšanai, kas tika ieviests, lai atbilstu gan kopējam muitas tarifa, gan arī ES ārējās tirdzniecības statistikas prasībām. Tā pamatā ir Padomes Regula (EEK) Nr. 2658/87, turklāt ik gadu tiek publicēta atjaunota I pielikuma versija kā Komisijas Regula (jaunākā versija: Komisijas Īstenošanas Regula (ES) 2018/1602).

1.2 Brētliņu iegūšana pasaules mērogā

Pasaulē sastopamas vairākas brētliņu sugas: Eiropas brētliņa, Melnajā un Kaspijas jūrā mītošā brētliņa un Folklendas brētliņa.

1.2.1 Eiropas brētliņu nozvejas attīstība

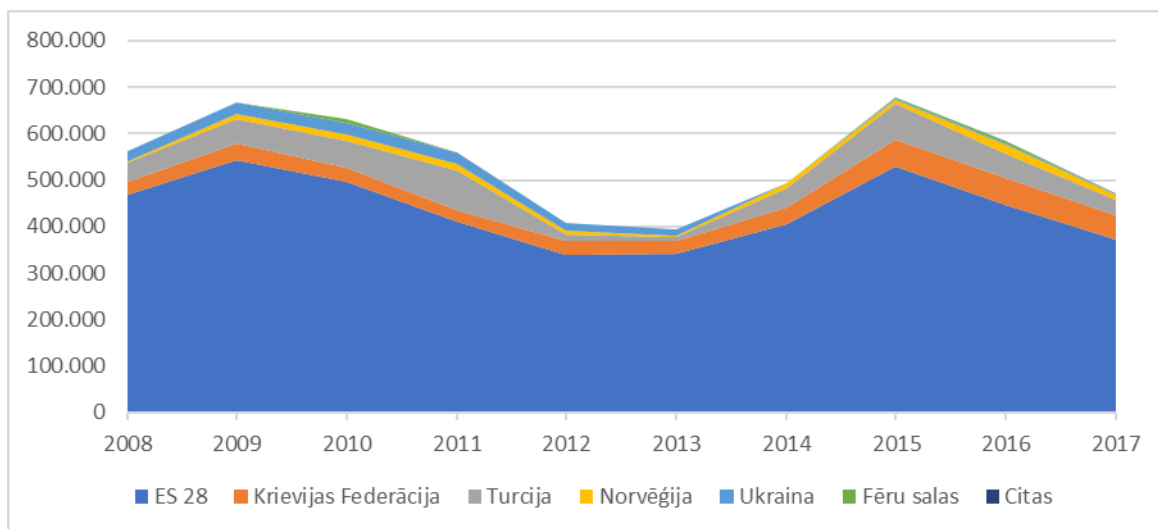
Vislielākais daudzums Eiropas brētliņu tiek nozvejots uz pelaģiskajiem traleriem Ziemeļjūrā un Baltijas jūrā. Eiropas brētliņas kopējā nozveja 2017. gadā sasniedza 472 082 tonnas, no kurām 79 % īstenoja ES flote. Citas nozīmīgas valstis, attiecīgi sasniedzot 11 % un 7 % no kopējās nozvejas apjoma, bija Krievijas Federācija un Turcija. Kā daudzām mazajām pelaģisko sugu zivīm, arī Eiropas brētliņām nozvejas apjomi ir pieredzējuši ievērojamas pārmaiņas, ko gadu gaitā ietekmējušas KPN un kvotas.

Tabula Nr. 1: Brētliņu iegūšana pasaules mērogā (tonnās), 2008.–2017. g.

Gadi	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ES 28	468 140	543 478	495 094	410 639	340 155	342 225	406 108	530 380	446 538	370 858
Krievijas Federācija	29 151	34 245	31 558	24 555	29 624	26 027	33 768	57 071	59 036	53 465
Turcija	39 303	53 385	57 023	87 141	12 092	9 764	41 648	76 996	50 225	33 950
Norvēģija	4 453	11 469	14 647	12 357	10 364	2 936	10 725	9 700	21 703	10 229
Ukraina	21 111	24 604	24 652	24 379	15 751	12 866	2 114	2 237	1 745	2 159
Fēru salas	-	-	7 326	237	467	510	185	644	5 251	1 399
Citas	56	49	38	33	79	105	86	20	79	22
Kopējais	562 214	667 230	630 338	559 341	408 532	394 433	494 634	677 048	584 577	472 082

Avots: FAO

Diagramma Nr. 1: Brētliņu iegūšana pasaules mērogā (tonnās), 2008.–2017. g.

Avots: FAO

1.2.2 Citu brētliņu sugu nozvejas attīstība

Azovas un Kaspijas jūrā tiek zvejota cita brētliņu suga – *Clupeonella cultriventris*. Šīs sugas brētliņu nozveja Azovas un Kaspijas jūrā 2017. gadā sasniedza 59 712 tonnas un pēdējā desmitgadē bijusi ļoti stabila pat par spīti gadu gaitā piedzīvotajām ievērojamajām svārstībām, kas norisinājušās Ukrainā 2013. gadā (skat. diagrammu Nr. 2). Galvenās valstis, kas piedalījušās šajā zivju zvejniecībā, ir Irāna (38 % no kopējā nozvejas apjoma 2017. gadā), Turkmēnistāna (25 %), Ukraina (23 %) un Krievijas Federācija (14 %).

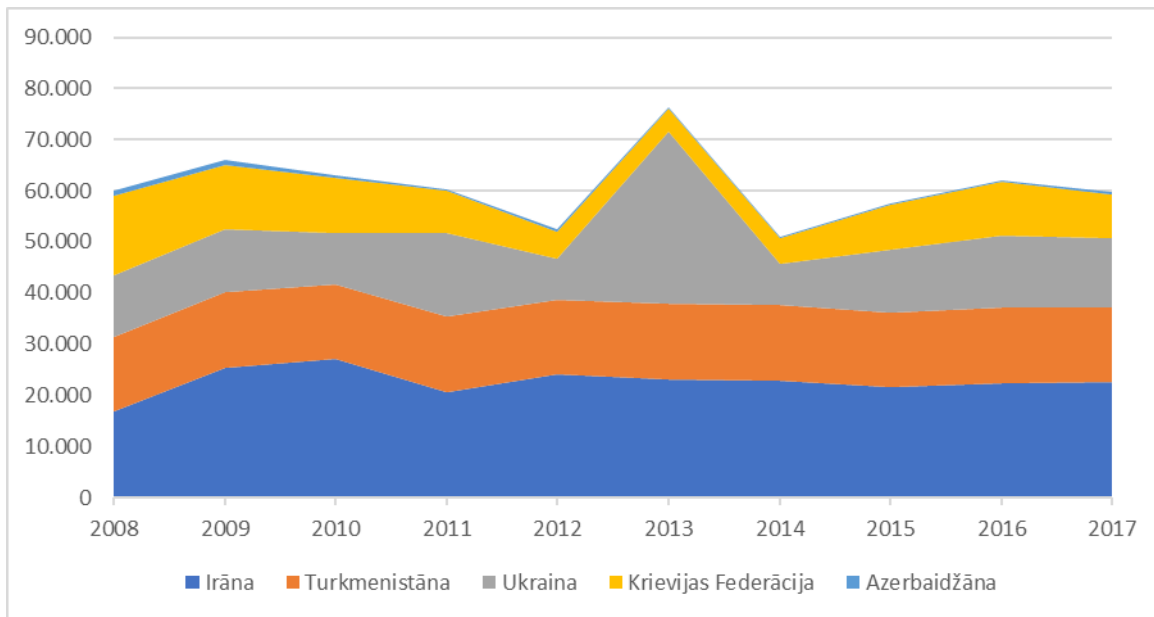
Tabula Nr. 2: Brētliņu nozveja Azovas un Kaspijas jūrā pasaules mērogā (tonnās), 2008.–2017. g.

Gadi	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Irāna	16 743	25 483	27 110	20 717	24 086	23 221	22 873	21 553	22 429	22 602
Turkmēnistāna	14 680	14 680	14 680	14 680	14 680	14 680	14 680	14 680	14 680	14 680
Ukraina	12 083	12 304	10 008	16 351	8 042	33 692	8 056	12 149	14 137	13 563
Krievijas Federācija	15 542	12 624	10 657	8 159	5 216	4 465	5 098	8 920	10 542	8 308
Azerbaidžāna	1 020	839	708	485	372	206	164	139	316	559
Kopējais	60 068	65 930	63 163	60 392	52 396	76 264	50 871	57 441	62 104	59 712

Avots: FAO

Diagramma Nr. 2: Brētliņu nozveja Azovas un Kaspijas jūrā pasaules mērogā (tonnās), 2008.–2017. g.

EIROPAS ZIVSAIMNIECĪBAS UN AKVAKULTŪRAS PRODUKTU TIRGUS NOVĒROŠANAS CENTRS – Konservētas brētliņas ES

Avots: FAO

Vēl viena brētliņu suga – Folklandas brētliņa (*Sprattus fuegensis*) – tiek zvejota Atlantijas okeāna dienvidu daļā, kur gandrīz visu nozvejas apjomu īsteno Čīles flote. Kopējais Folklandas brētliņu nozvejas apjoms 2017. gadā sasniedza 19 293 tonnas, un pēdējo desmit gadu laikā tas piedzīvojis ievērojamu lejupslīdi (-57 %).

Tabula Nr. 3: Folklandas brētliņas nozveja pasaulē (tonnās), 2008.–2017. g.

Gadi	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Čīle	45 089	52 602	20 173	17 822	23 797	27 214	27 230	31 393	23 655	19 293
Citas ³	0	1	0	4	49	12	25	145	1	0
Kopējais	45 089	52 603	20 173	17 826	23 846	27 226	27 255	31 538	23 656	19 293

Avots: FAO

³ Citas: Folklanda salas (Malvinu salas), Argentīna, Spānija.

2 ES tirgus struktūra

2.1 Brētliņu iegūšana ES

2.1.1 ES zvejas flotes īstenotās brētliņu nozvejas attīstība

Eiropas brētliņa ir viena no mazo pelaģisko zivju sugām, kas ES zivju tirdzniecībā ir ļoti nozīmīga. Šī suga ir ieņēmusi būtisku vietu ne tikai Ziemeļjūras un Baltijas jūras zivsaimniecībā, bet arī Melnās jūras, kur to zvejo Rumānijas un Bulgārijas zvejas flotes, un Vidusjūras zvejniecībā. Zveja notiek uz pelaģiskajiem traleriem, izmantojot tīklus ar maza izmēra linuma acīm. Brētliņu krājums Baltijas jūrā ir ilgspējīgāks nekā Ziemeļjūras krājums. Brētliņas ir pakļautas kopējai pieļaujamajai nozvejai (KPN), kas ir sadalīta starp 12 dalībvalstīm (Ziemeļjūrā un Baltijas jūrā)⁴.

2017. gadā Eiropas brētliņas nozveja ES sasniedza 370 858 tonnas. Dānija īstenoja 35 % no Eiropas brētliņas nozvejas apjoma ES (2017. gadā tas sasniedza gandrīz 130 000 tonnu). Citas nozīmīgas valstis ir Polija (19 %) un Zviedrija (16 %), ar mazākiem nozvejas apjomiem arī Latvija (10 %) un Igaunija (7 %). Pēdējā desmitgadē ES īstenotā Eiropas brētliņas nozveja ir piedzīvousi vieglu lejupslīdi (-10 %), ietekmējot visas galvenās valstis, kas nodarbojas ar zvejniecību, izņemot Poliju (+26 %) un Dāniju (+2 %). Taču ievērojamās variācijas pēdējā desmitgadē notikušas stingro KPN un kvotu izmaiņu dēļ, it īpaši ietekmējot Dāniju (laikposmā no 2015. līdz 2017. gadam nozveja samazinājusies par 57 %, ko pamatā ietekmējis ievērojamais nozvejas kvotu samazinājums Ziemeļjūrā un Norvēģu jūrā). 2018. gadā nozvejas kvotas turpināja samazināties, tādējādi arī nozvejas apjomos vērojama lejupslīdes tendence.

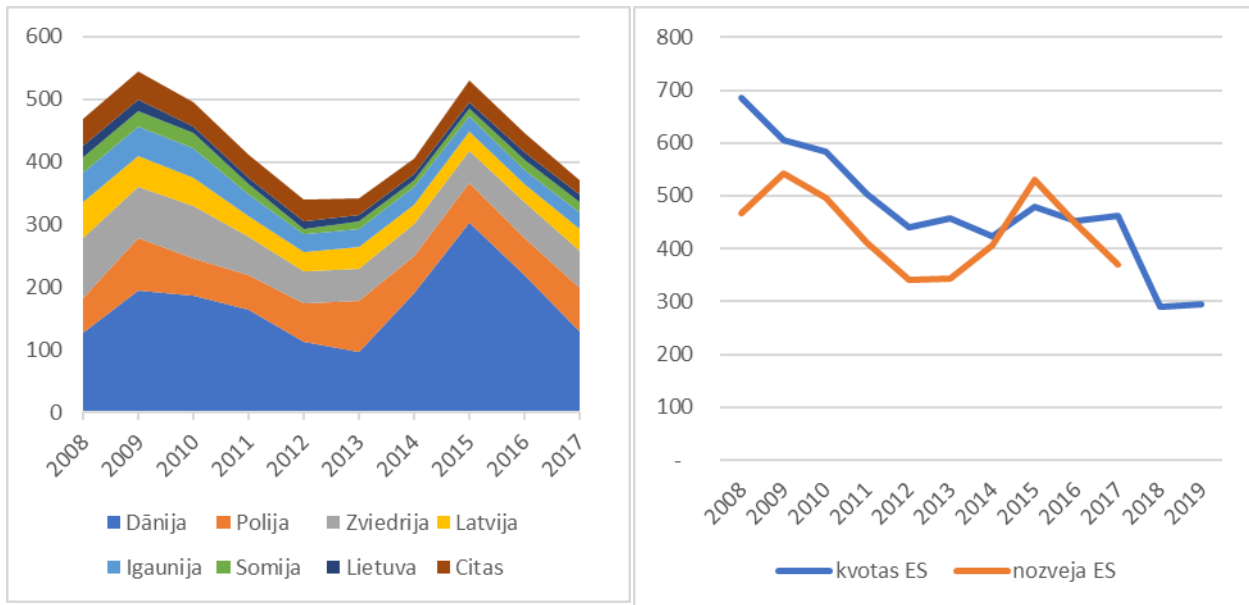
Tabula Nr. 4: ES īstenotā Eiropas brētliņu nozveja (tonnās), 2008.–2017. g.

Gadi	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dānija	126 693	195 174	187 021	163 220	111 706	96 386	190 354	302 821	219 217	129 480
Polija	55 557	83 416	59 277	56 490	63 115	80 988	58 588	64 173	60 057	69 972
Zviedrija	95 571	81 826	82 604	60 574	50 697	52 909	51 377	50 980	56 246	58 386
Latvija	57 301	49 550	45 851	33 441	30 719	33 310	30 761	30 501	28 103	35 744
Igaunija	48 582	47 299	47 862	34 976	27 697	29 805	28 498	23 954	23 687	26 546
Somija	24 270	23 176	24 612	15 772	8 973	11 087	11 813	11 875	16 807	16 088
Lietuva	18 296	19 515	10 223	9 730	11 245	10 353	9 679	11 004	11 548	12 480
Citas	41 870	43 522	37 644	36 436	36 003	27 387	25 038	35 072	30 873	22 162
Kopējais	468 140	543 478	495 094	410 639	340 155	342 225	406 108	530 380	446 538	370 858

Avots: FAO

⁴ BE, DK, DE, EE, FI, FR, LV, LT, PL, NL, SE un UK.

Diagramma Nr. 3: Brētliņu nozvejas attīstība ES (pa kreisi) un ES nozvejas kvotu attīstība (pa labi), 1000 tonnās

Avots: FAO un ĢD MARE regula par KPN un zivju nozvejas kvotām⁵.

⁵ Attēli, kuros attēloti KPN un nozvejas kvotas, tiek atjaunoti katra gada sākumā, un atkarībā no jauniem zinātniskiem ietekumiem tie dažreiz gada laikā var tikt nedaudz mainīti. Piemēram, 2015. gadā KPN Ziemeļjūrā tika ievērojami palielinātas līdz 123 000 tonnām, no kurām 110 000 tonnas tika Dānijai. Avots: <http://cphpost.dk/news/denmark-close-to-landing-extra-sprat-quota.html>

2.1.2 Brētliņu izkrāvumu attīstība ES

2017. gadā Eiropas brētliņu izkrāvums ES sasniedza 409 120 tonnas, no kurām 65 % izkrāvumu notikuši Dānijā. Nozvejas un izkrāvumu salīdzinājums parāda, ka vairākas ES zvejas flotes (bet arī flotes, kas nav piederīgas ES, piemēram, Norvēģijas zvejas flote) izkrauj produkciju Dānijā. Galvenais iemesls tam ir fakts, ka Dānijas zivju barības nozare, brētliņas lielākoties izmanto svaigā veidā, tādēļ nepieciešami ievērojami svaigo zivju izkrāvumi. Dānijā un Somijā visi zivju izkrāvumi paredzēti nepārtikas produkcijai (piem., pārstrādājot tās zivju eļļā vai zivju miltos), kamēr citās valstīs lielākā daļa izkrāvumu ir paredzēti lietošanai cilvēku uzturā.

Laikā no 2008. līdz 2017. gadam brētliņu izkrāvumi ES ir samazinājušies par 19 %, novērojot lielas svārstības starp galvenajām zivju izkraušanas valstīm: pieaugums Polijā (+79 %), Somijā (+17 %), Vācijā (+438 %), kā arī mazākos apjomos Apvienotajā Karalistē (+9 %). Novērojama arī izteikta lejupslīde Latvijā (-38 %), Igaunijā (-45 %), Zviedrijā (-78 %) un Bulgārijā (-26 %). Šīs tendences ietekmē kā pārmaiņas izkraušanas stratēģijās, tā arī KPN un kvotu svārstības (īpaši Baltijas, Ziemeļjūrā un Norvēģu jūrā).

Tabula Nr. 5: Brētliņu izkrāvumu attīstība ES (tonnās), 2008.–2017. g.

Gadi	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dānija	247 707	337 017	300 412	251 581	172 490	168 274	244 867	384 841	319 698	240 546
Polija	27 879	31 601	32 638	32 966	44 629	48 447	48 121	44 282	47 376	49 878
Latvija	55 643	43 765	40 662	31 315	34 106	36 585	32 074	31 610	27 281	34 710
Igaunija	47 823	47 475	52 979	37 671	31 872	34 385	32 208	28 232	23 754	26 073
Zviedrija	100 253	102 534	96 888	58 394	43 218	32 870	24 210	18 182	20 588	21 751
Somija	13 745	7 849	6 707	6 879	4 103	5 101	5 814	4 793	8 488	16 088
Vācija	1 410	2 751	3 734	998	946	1 365	635	753	463	7 586
Apvienotā Karaliste	3 598	3 861	5 044	4 301	6 704	4 800	4 924	3 755	5 066	3 914
Bulgārija	4 306	4 550	4 037	3 955	2 830	3 794	2 287	3 297	2 296	3 189
Citas	3 304	4 271	6 147	10 700	14 148	7 034	6 169	14 191	6 947	5 386
Kopējais	505 669	585 674	549 248	438 760	355 046	342 655	401 309	533 937	461 958	409 120

Avots: EUMOFA

2.2 ES dalībvalstu brētliņu tirgus

Lai aprēķinātu ES brētliņu tirgus izmērus, ir nepieciešams aprēķināt acīmredzamo patēriņu⁶ dzīvsvara ekvivalentā galvenajās ES dalībvalstīs. Tomēr attiecībā uz brētliņām parādās divi galvenie jautājumi:

- liela daļa no ES brētliņu nozvejas ir paredzēta **nepārtikas lietošanai** (pārstrādāšanai zivju miltos un zivju eļļā). Tomēr lielākā daļa no šīm apstrādes darbībām tiek veikta Dānijā, kur procesā iesaistīti vien daži uzņēmumi, kas rada konfidencialitātes problēmas. Tātad precīza daļa no nozvejas izkrājumiem, kas paredzēti nepārtikas lietošanai, nav konkrēti zināmi. Tiek pieņemts, ka tirdzniecības plūsmas, kas attiecas uz saldētām brētliņām, lielākoties paredzētas zivju pārstrādes mērķiem, it īpaši konservēšanas nozarei. Bet šis saldēto brētliņu tirdzniecības plūsmas sadalījums (lietošanai pārtikā / nepārtikas lietošanai) nav pieejams valsts līmenī. Tātad tas var tikt izmantots, lai aprēķinātu ES acīmredzamo brētliņu tirgu (tikai lietošanai pārtikā, dzīvsvara ekvivalentā), tas neder tikai acīmredzamā patēriņa aprēķināšanai valsts līmenī;
- **sagatavotas un konservētas brētliņas** kā atbilstošie muitas kodi neatļauj nodalīt šīs konkrētās sugas ES tirdzniecības datos (16041390: Sagatavotas vai konservētas sardinellas, brētliņas vai šprotes, nesadalītas vai gabalos, bet ne maltas). ES konservu ražotāji sardinellu parasti izmanto kā brētliņu vai sardiņu aizvietotāju, kad trūkst svaigo izejvielu. Tātad atkarībā no konkrētā gada un valsts sardinellu un brētliņu patēriņš var būt mainīgs.

Rezultātā acīmredzamā brētliņu patēriņa aprēķini nav pilnīgi un vairāki iegūtie rezultāti ir nereālistiski. Zemāk esošajā tabulā norādīta nozveja un tirdzniecības plūsmas katrai konservu ražotājvalstij, lai radītu priekšstatu par to, cik liels valsts līmenī ir tirgus izmērs. Bet acīmredzamā patēriņa aprēķini nevar tikt norādīti pilnīgi precīzi.

Redzams, ka vairums tirdzniecības plūsmu pārstrādei (it īpaši no Zviedrijas) izmanto Dānijā importētas vai iekrautas svaigas brētliņas, kas paredzētas nepārtikas lietošanai, kā arī saldētas brētliņas, kas ir ievestas no Polijas, Zviedrijas, Igaunijas un Latvijas. Importa plūsmas ir zemākas un attiecas uz saldētajām brētliņām, kas tiek importētas Baltijas valstīs kā krājumi konservu ražošanas nozarei.

Tabula Nr. 6: Brētliņu nozveja (tonnās, dzīvsvārā) un tirdzniecības plūsma (tonnās, neto svarā) galvenajās ES zvejas valstīs (2017)

Valsts	Nozveja	Eksports				Imports			
		Svaigas	Saldētas	Sagatavotas / konservētas ⁷	Kopējais neto svars	Svaigas	Saldētas	Sagatavotas / konservētas	Kopējais neto svars
Dānija	129 480	55	231	1	286	23 071	451	3	23 525
Polija	69 972	5 733	13 475	1 972	21 180	2 223	760	518	3 502
Zviedrija	58 386	50 772	38 100	266	89 138	9 622	2	1 363	10 987
Latvija	35 744	8 046	19 793	13 438	41 276	2 716	2 362	392	5 470
Igaunija	26 546	6 109	26 464	7 087	39 660	2 652	1 926	522	5 100

⁶ Acīmredzamais patēriņš ir veidots, izmantojot šādu vienādojumu, kas aprēķināts dzīvsvara ekvivalentā: (nozveja lietošanai uzturā + akvakultūra + imports) – eksports (tikai lietošanai uzturā) = acīmredzamais patēriņš.

⁷ Sagatavotām un konservētām brētliņām nav īpaša CN-8 koda. Atbilstošais kods ir 16041390: Sagatavotas vai konservētassardinellas, brētliņas vai šprotes, nesadalītas vai gabalos, izņemot maltas.

EIROPAS ZIVSAINNIECĪBAS UN AKVAKULTŪRAS PRODUKTU TIRGUS NOVĒROŠANAS CENTRS – Konservētas brētliņas ES

Valsts	Nozveja	Eksports				Imports			
		Svaigas	Saldētas	Sagatavotas / konservētas ⁷	Kopējais neto svars	Svaigas	Saldētas	Sagatavotas / konservētas	Kopējais neto svars
Somija	16 088	3 211	2 738	1 474	7 422	4 062	0	272	4 334
Lietuva	12 480	7 540	301	928	8 769	2 500	3 781	816	7 097
Citas	22 162	9 694	12 461	903	23 058	425	8 367	6 671	15 464
Kopējais ES 28	370 858	91 159	113 562	26 067	230 788	47 270	17 649	10 557	75 477

Avots: Eurostat un COMEXT

2.3 ES iekšējā tirdzniecība

Eksports

Svaigu brētliņu apmaiņa ES iekšienē notiek ļoti lielā mērā. 2017. gadā produkcijas eksports bija 91 118 tonnas. Galvenais eksportētājs bija Zviedrija (56 % no kopējā ES iekšējā apjoma, pārsvarā tie bija svaigie izkrāvumi rūpniecības vajadzībām), ar mazākiem apjomiem arī Vācija (11 %), Latvija (9 %) un Lietuva (8 %).

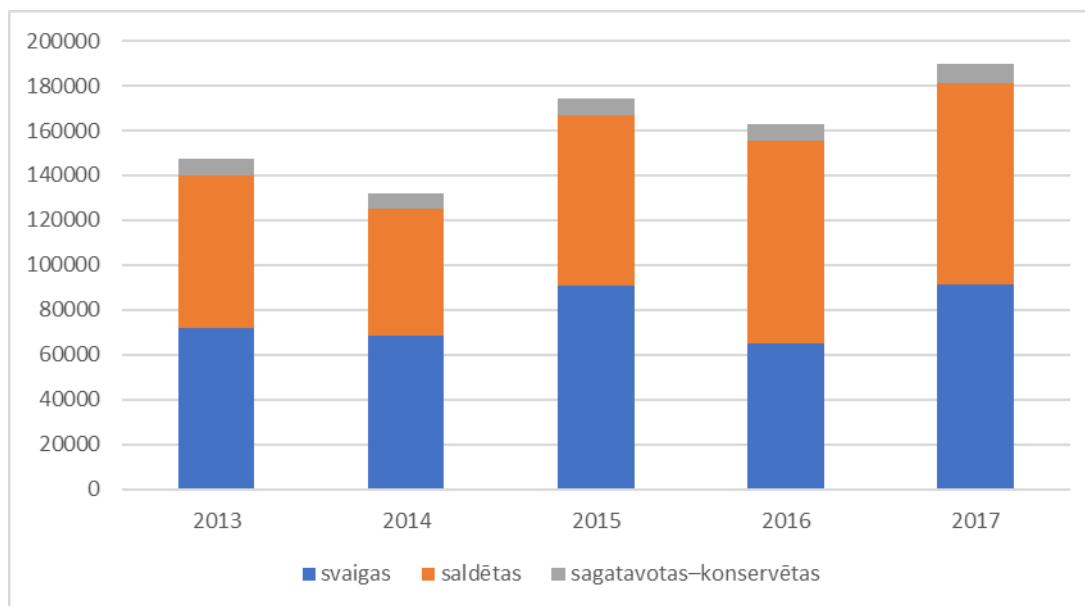
Arī starp **saldētu** brētliņu eksportētājvalstīm Eiropas Savienībā Zviedrija ierindojās augšgalā, izpildot 42 % no kopējā – 90 118 tonnu – eksportētā iekšējā apjoma. Ar mazākiem apjomiem arī Latvija (18 %), Polija (12 %) un Igaunija (12 %) bija starp vadošajiem saldēto brētliņu eksportētājiem.

Sagatavoto un konservēto brētliņu un sardinellu⁸ ES iekšējais eksports 2017. gadā sasniedza 8 224 tonnas. Latvija bija galvenais šīs produkcijas eksportētājs, izpildot 67 % no kopējā sagatavoto un konservēto brētliņu un sardinellu eksporta. Nākamā nozīmīgākā šīs produkcijas eksportētājvalsts bija Polija (12 %).

ES iekšējais brētliņu produkcijas eksports pēdējo piecu gadu laikā ir piedzīvojis diezgan izteiktu augšupejas tendenci, it īpaši pateicoties svaigo (+27 %) un saldēto (+33 %) zivju produkcijai.

⁸ Sagatavotām un konservētām brētliņām nav īpaša CN-8 koda, ja tās ir sajauktas ar citām. Atbilstošais kods ir 16041390: Sagatavotas vai konservētas sardinellas, brētliņas vai šprotes, nesadalītas vai gabalos, izņemot maltas.

Diagramma Nr. 4: ES iekšējais brētliņu produkcijas eksports (tonnās, neto svarā)⁹

Avots: COMEXT

Imports

Dānija ir bijusi ievērojamākā **svaigo brētliņu** importētājvalsts ES iekšējā tirgū (49 % no iekšējā svaigu brētliņu importa).

Lietuva, Latvija un Rumānija bija galvenās **saldēto brētliņu** importētājvalstis ES iekšējā tirgū, 2017. gadā attiecīgi izpildot 22 %, 14 % un 14 % no kopējā ES iekšējā saldēto brētliņu importa.

Galvenās **sagatavoto un konservēto** brētliņu un sardinellu importētājvalstis ES iekšējā tirgū bija Zviedrija, Rumānija un Čehija, attiecīgi izpildot 11 %, 10 % un 10 % no kopējā ES iekšējā sagatavoto un konservēto brētliņu un sardinellu importa apjoma. Kopumā galvenās importētājvalstis ES iekšējā tirgū ir bijušas Baltijas un Austrumeiropas valstis.

2.4 ES ārējā tirdzniecība

ES ārējā **svaigo** brētliņu tirdzniecība ir ļoti ierobežota. 2017. gadā imports sasniedza 212 tonnas, bet eksportēta tika vien 41 tonna brētliņu.

Eksports

ES ārējā tirdzniecībā aktīvākais ir **saldēto** brētliņu eksports, 2017. gadā eksportētajai produkcijai sasniedzot 22 900 tonnu apjomu. Vislielākā eksportētājvalsts bija Igaunija (67 % no kopējā eksportētā saldēto brētliņu apjoma) un mazākā mērā arī Latvija (15 %) un Polija (10 %). Galvenie ES ārējās tirdzniecības galamērķi bija Baltkrievija (33 % no kopējā eksporta apjoma), Ukraina (27 %) un Kazahstāna (15 %). **Sagatavoto un konservēto** brētliņu un sardinellu¹⁰ ES ārējais eksports 2017. gadā sasniedza 17 937 tonnas. Galvenās eksportētājvalstis bija Latvija un Igaunija, attiecīgi izpildot 44 % un 38 % no šīs produkcijas eksporta apjoma. Galvenais ES ārējās tirdzniecības galamērķis bija

⁹ 03024390: Svaigas vai atdzesētas brētliņas vai šprotes (*Sprattus sprattus*), izņemot to aknas un ikrus;

03035390: Saldētas brētliņas vai šprotes (*Sprattus sprattus*), izņemot to aknas un ikrus; 16041390:

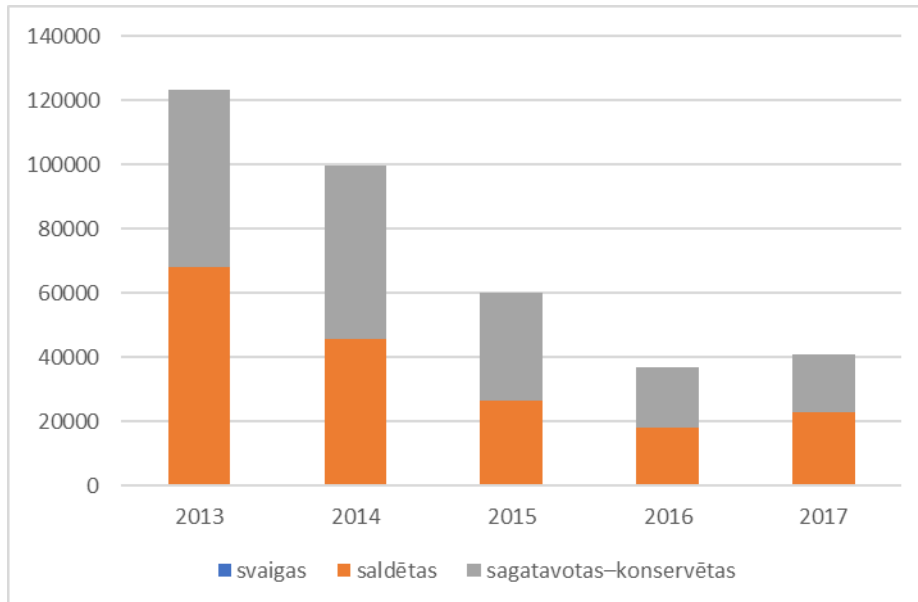
Sagatavotas vai konservētas sardinellas, brētliņas vai šprotes, nesadalītas vai gabalos, izņemot maltas.

¹⁰ Sagatavotām un konservētām brētliņām nav īpaša CN-8 koda. Atbilstošais kods ir 16041390: Sagatavotas vai konservētas sardinellas, brētliņas vai šprotes, nesadalītas vai gabalos, izņemot maltas.

Ukraina (54 % no ES ārējā eksporta kopējā sagatavoto un konservēto brētliņu un sardinellu apjoma) un mazākā mērā arī Krievija un Moldova (9 % katrai).

Kopumā ES ārējam brētliņu produkcijas eksportam pēdējos piecos gados ir novērojama lejupslīdes tendence, kas īpaši attiecas uz saldētu zivju (-66 %) un sagatavotu-konservētu zivju produkciju (-67 %).

Diagramma Nr. 5: ES ārējais brētliņu produkcijas eksports (tonnās, neto svarā)¹¹

Avots: COMEXT

Imports

ES ārējais **saldēto brētliņu** imports ir ļoti zems, 2017. gadā tas sasniedza tikai 63 tonnas (to galvenokārt īstenojusi Igaunija).

ES ārējais **sagatavoto un konservēto** brētliņu un sardinellu imports 2017. gadā sasniedza tikai 1 805 tonnas. Galvenās izcelsmes valstis bijušas Taizeme (27 %) un Maroka (26 %), un galvenokārt tās bijušas konservētas sardinellas.

2.5 Konservētas brētliņas

Brētliņas bieži izmanto konservēšanā, kūpināšanā un konservētas produkcijas ražošanā. Šis zivis ir ļoti labi zināmas daudzās ES valstīs, un galvenokārt tās tiek nozvejotas ar zvejas kuģiem vai pelaģiskajiem traļiem zvejas vietās, kur šī suga ir plaši izplatīta. Brētliņas parasti tiek kūpinātas vai ceptas. Baltijas valstīs tās ir tradicionālas un nozīmīgas zivis, īpaši Latvijā un Polijā, kur tās lielākoties tiek lietotas uzturā konservētā veidā.

2.5.1 Konservēto brētliņu produkcija ES

PRODCOM datubāzē kods¹², kas attiecas uz konservētām brētliņām, iekļauj arī sardinellas un sardīnes, bet atkarībā no ražotājvalsts ir iespējams izdarīt pieņēmumus, kuras tieši sugas ir iekļautas sastāvā.

¹¹ 03024390: Svaigas vai atdzēsētas brētliņas vai šprotes (*Sprattus sprattus*), izņemot to aknas un ikrus; 03035390: Saldētas brētliņas vai šprotes (*Sprattus sprattus*), izņemot to aknas un ikrus; 16041390: Sagatavotas vai konservētas sardinellas, brētliņas vai šprotes, nesadalītas vai gabalos, izņemot maltas.

¹² 10202530 – Sagatavotas vai konservētas sardīnes, sardinellas, brētliņas vai šprotes, nesadalītas vai gabalos (izņemot maltas, sagatavotus produktus un gatavas maltītes).

EIROPAS ZIVSAINNIECĪBAS UN AKVAKULTŪRAS PRODUKTU TIRGUS NOVĒROŠANAS CENTRS – Konservētas brētliņas ES

Kopumā 2017. gadā ES konservēto brētliņu, sardīņu un sardinellu produkcija sasniedza 80 748 tonnas, tādējādi periodā no 2009. līdz 2017. gadam piedzīvojot augšupeju par 23 %.

Galvenās brētliņu ražotājvalstis 2017. gadā bija Latvija (20 %, pieņemot, ka tās bija brētliņas) un Polija (20 %, brētliņas). Arī Spānija un Portugāle uzrādījusi “konservētu brētliņu, sardīņu un sardinellu” iegūšanu, bet ir iespējams, ka šajās valstīs produkciju veidoja tikai sardīnes un sardinellas, bet ne brētliņas. Posmā no 2009. līdz 2017. gadam Latvijas ražošana piedzīvojusi strauju kritumu (-43 %), kamēr Polijas saražotā produkcija palielinājusies par 44 %.

Tabula Nr. 6: Konservēto brētliņu un sardinellu produkcija ES (tonnās, neto svarā)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Latvija	29 101	33 544	39 907	47 148	52 552	48 342	28 260	16 378	16 504
Spānija	21 302	18 332	19 081	16 870	15 299	16 237	15 991	14 065	16 269
Polija	11 241	12 191	12 321	12 765	13 321	11 960	13 130	14 347	16 160
Portugāle	16 453	17 874	19 607	17 704	14 054	11 665	12 057	12 185	10 064
Francija	9 171	-	-	12 165	8 206	8 305	8 368	9 472	9 277
Horvātija	8 874	6 620	7 510	6 549	5 222	6 365	4 928	5 196	4 673
Igaunija	3 738	3 663	4 016	5 912	5 611	5 820	4 776	3 114	3 184
Citas	4 712	4 490	3 918	4 322	4 346	4 419	4 402	4 076	4 617
Kopējais	104 592	96 714	106 360	123 435	118 611	113 113	91 912	78 833	80 748

Avots: PRODCOM

2.5.2 Brētliņu konservēšanas process

Konservēšanai paredzētās brētliņas lielākoties tiek nozvejotas laikposmā no janvāra līdz martam/aprīļa vidum, izmantojot aktīvos zvejas rīkus (traļus). Daudzi traleri izmanto atdzesēta jūras ūdens (RSW) sistēmu: noķertās brētliņas tiek transportētas ar ūdeni pildītās speciālās tvertnēs, kas atrodas uz zvejas kuģa klāja, bet izkraušanas procesa laikā tās tiek pārvietotas uz tvertnēm ar ledainu ūdeni. Tam vajadzētu nodrošināt augstu zivju kvalitāti.

Ziemā brētliņas ir izteikti treknākas (janvārī tauku saturs var palielināties līdz pat 13 %), savukārt aprīlī tauku saturs tām var būt vien 5–6 %. No janvāra līdz martam brētliņas nebarojas, un to vēdera dobums ir gandrīz tukšs. Aprīlībrētliņas atsāk baroties, to vēdera dobums piepildās, tādēļ zivju garša var būt rūgta.

Brētliņas, kas paredzētas lietošanai uzturā, pēc tam ar kravas automašīnām tiek transportētas uz zivju pirmapstrādes cehiem. Tajos tiek veikta brētliņu:

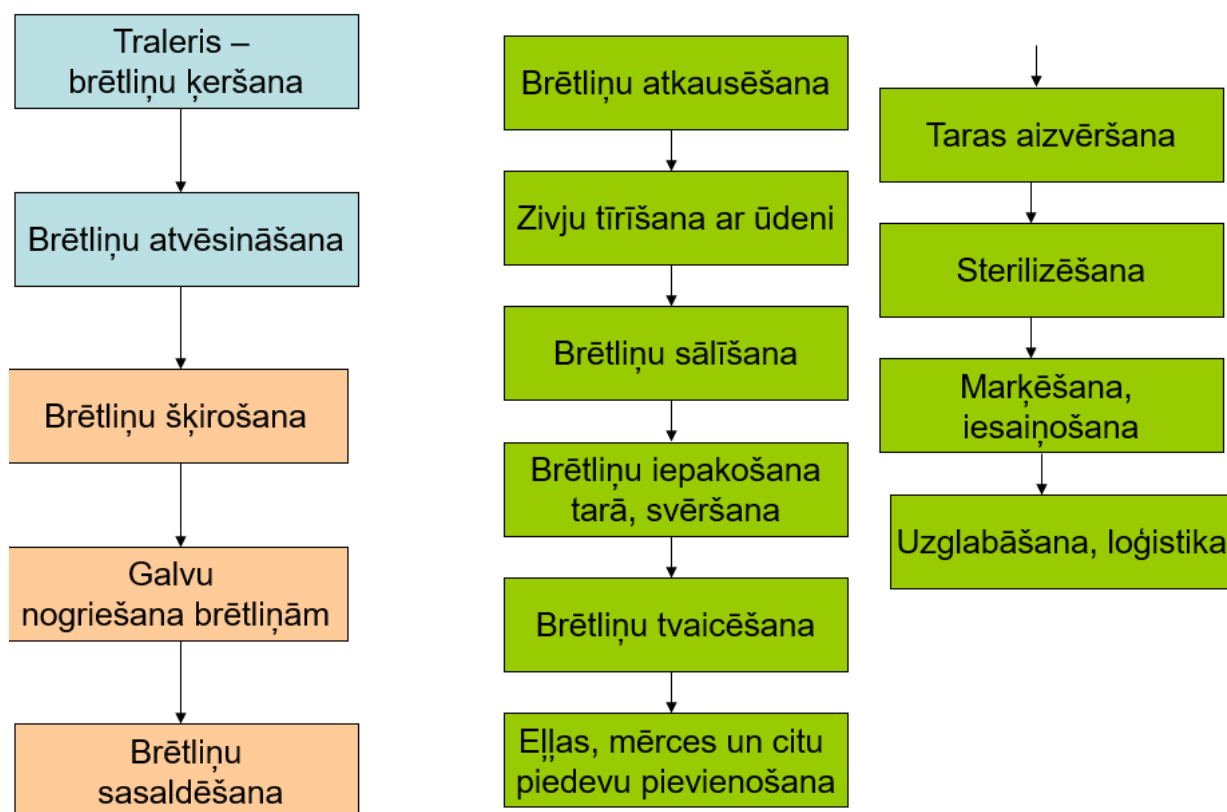
- **šķirošana;**
- **galvu nogriešana** (ar to pietiek ziemā ķertām brētliņām, kas nebarojas, tādēļ tām nav nepieciešama ķidāšana);
- **ķidāšana** (galvu nogriešana un ķidāšana, nepārgriežot vēdera dobumu).

Daži pārstrādātāji norāda, ka bieži brētliņām, kas paredzētas konservēšanai, tiek nogrieztas tikai galvas, taču tās netiek ķidātas, pat tās brētliņas, kas nav ķertas ziemā. Tā kā darbaspēka izmaksas aug, daudzi pārstrādātāji sāk investēt automatiskajās iekārtās, kas nogriež galvas vai ķidā (minūtes laikā apstrādājot 300–400 zivis).

Brētliņas bez galvām (un atkausētas, ja tiek izmantotas saldētas izejvielas) pēcāk tiek pakotas tarā (vairumā gadījumu tas notiek manuāli, ar svēršanu) un tad tvaicētas. Pēc tvaicēšanas tiek pievienota eļļa vai tomātu mērce (automātiski), tara tiek aizvērta (automātiski) un sterilizēta tvaika autoklāvā. Ja tarai netiek izmantota litogrāfija, tad tā automātiski tiek marķēta. Visbeidzot tara manuāli tiek pakota kopējā iepakojumā. Pirms nogādāšanas tirdzniecības vietās aptuveni vienu mēnesi konserviem ļauj nobriest.

Dažādībai citas brētliņas vispirms tiek kūpinātas un tikai tad – konservētas. Kūpinātās brētliņas parasti tarā tiek pakotas manuāli, it īpaši tas attiecas uz mazo, apaļo un “Dingley” taru.

Diagramma Nr. 6: Brētliņu konservēšanas procesa gaita

Avots: EUMOFA, izstrādāts balstoties uz interviju un literatūras apskatu (zilā krāsā – uz kuģa, oranžā – pirmapstrādes fāze uzreiz pēc izkraušanas, zaļā – apstrāde konservu fabrikā).

2.5.3 Brētliņu pārstrādes zudumi

Pēc galvu nogriešanas brētliņa zaudē apmēram 20–26 % sava svara. Salīdzinot ar veselām brētliņām, konversijas likme brētliņām bez galvām ir 1,28. Papildus vismaz 10 % no svara tiek zaudēti optimālos apstākļos – zivju sasaldēšanas un atkausēšanas procesos. Salīdzinot ar veselām brētliņām, konversijas likme atsaldētām brētliņām bez galvām ir 1,42.

Tvaicējot zivis pirms konservēšanas, svara zuduma apmērs ir 14–20 %. Bet lielākā daļa ražotāju tik un tā uz etiķetes norāda šādu informāciju – "zivju gaļas svars pirms tvaicēšanas".

Karstās kūpināšanas laikā brētliņas, ko pēc tam izmanto konservēšanai, zaudē līdz 20 % no sava svara. Izmantojot tradicionālo kūpināšanu vismaz 60°C temperatūrā kā noteikts Regulā Nr. 853/2004¹³, svara zudumi sasniedza līdz pat 30–35 %. Konversijas likme kūpinātām brētliņām bez galvām attiecībā pret veselām brētliņām ir 1,78.

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0853&from=EN>

**EIROPAS ZIVSAIMNIECĪBAS UN AKVAKULTŪRAS PRODUKTU TIRGUS NOVĒROŠANAS CENTRS – Konservētas
brētliņas ES**

Balstoties uz poļu piemēru (uz novērotajām poļu fabrikām), vidējais zivju (brētliņu bez galvām) saturs gatavajos produktos sasniedz:

- 60–70 % attiecībā uz brētliņām eļļā,
- 50–55 % attiecībā uz brētliņām tomātu mērcē.

	Vienība	Brētliņas eļļā	Brētliņas tomātu mērcē	Kūpinātas brētliņas eļļā
Zivju saturs (%)	procenti	60 %	55 %	60 %
Izmantotas kūpinātas brētliņas bez galvām	uz 1 kg produkta	-	-	600 g
Izmantotas ķidātas svaigas brētliņas	uz 1 kg produkta	600 g	550 g	750 g
Izmantotas veselas brētliņas	uz 1 kg produkta	852 g	781 g	1068 g

Avots: EUMOFA Polijas brētliņu ražotāju apskats

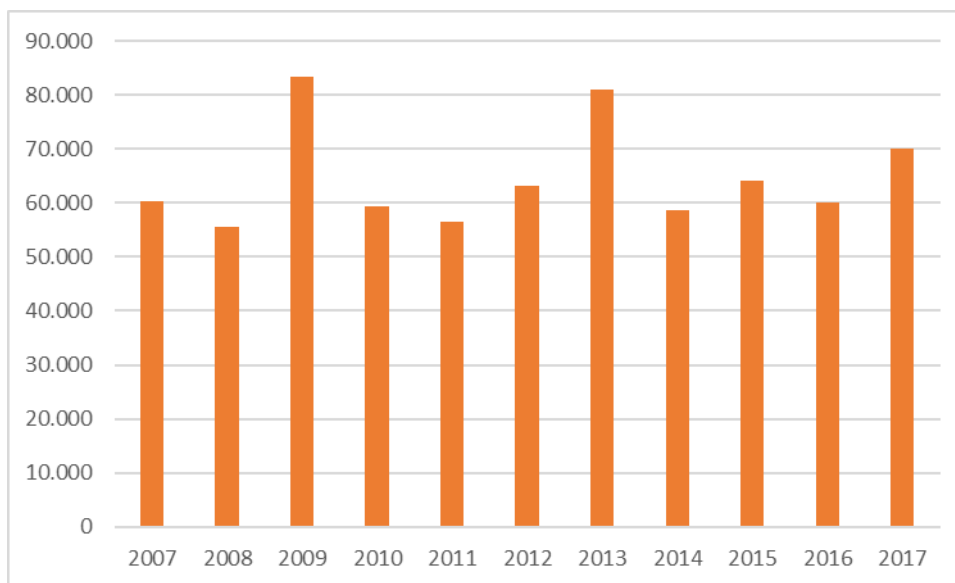
3 Polijas tirgus

3.1 Polijas tirgus struktūra

3.1.1 Polijas produkcija

Poļu zvejas flote 2017. gadā nozvejoja 69 971 tonnu brētliņu. Šis rādītājs bija par 17 % lielāks attiecībā pret 2016. gada apjomu un par 16 % lielāks, salīdzinot ar 2008. gadu. Kopumā brētliņu nozveja pēdējā dekādē piedzīvojusi ievērojamas svārstības, novērojot augstākos rezultātus 2009. un 2013. gadā, attiecīgi ar nozveju 83 416 tonnas un 80 988 tonnas.

Diagramma Nr. 7: Polijas brētliņu nozveja (tonnās, dzīvsvara ekvivalentā)

Avots: EUROSTAT

Brētliņu pirmās pārdošanas galvenās Polijas ostas ir Hela un Kolobžega, ar mazākiem apjomiem arī Vladislavova un Ustka. Šīs četras ostas 2017. gadā nodrošināja gandrīz visus brētliņu izkrājumus Polijā, pārdodot vairāk nekā 42 000 tonnu.

Tabula Nr. 8: Brētliņu pirmās pārdošanas apjomi galvenajās Polijas ostās (tonnās, dzīvsvarā)

Osta	2016	2017
Hela	22 771	20 429
Kolobžega	11 296	12 319
Vladislavova	2 279	5 261
Ustka	4 804	4 226
Citas	1 409	667

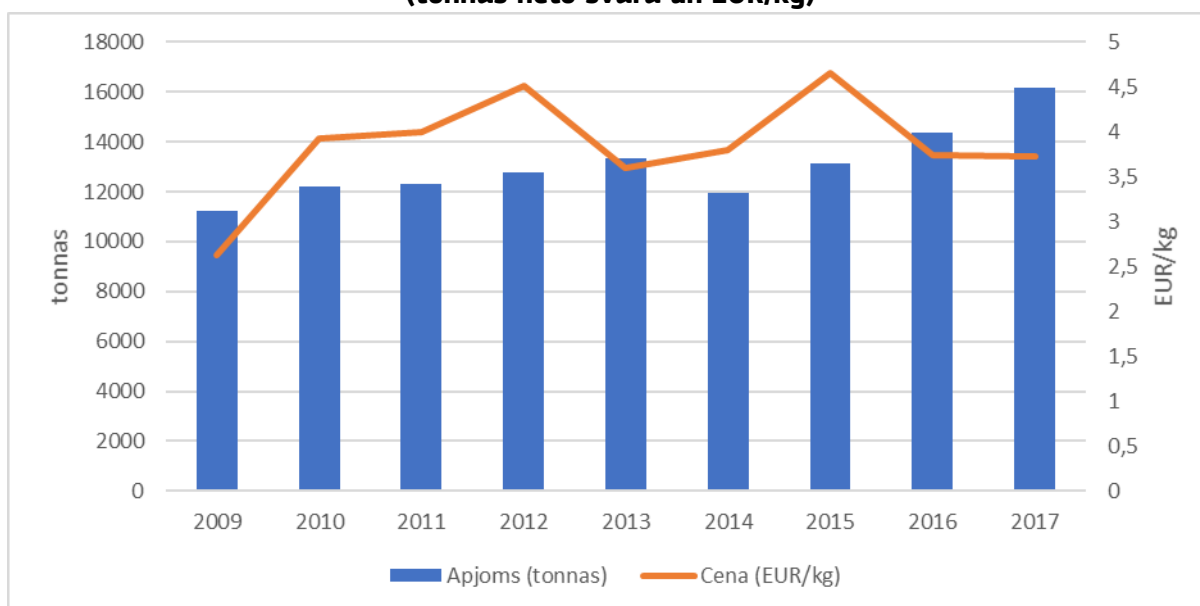
Avots: EUMOFA

EIROPAS ZIVSAIMNIECĪBAS UN AKVAKULTŪRAS PRODUKTU TIRGUS NOVĒROŠANAS CENTRS – Konservētas brētliņas ES

Polijā ražošanas rūpnīcas 2016. gadā saražoja 60 200 tonnas konservētu brētliņu. Salīdzinot ar 2015. gadu, tas bija pieaugums par 14 %. Konservēto zivju produkcija ir koncentrēta 5 rūpnīcās, kas nodrošina vairāk nekā 90 % no Polijā saražotās konservēto brētliņu produkcijas. Pārējo produkciju (10 %) saražo citas rūpnīcas, kuru skaits nepārsniedz piecas. Vairāk nekā 95 % produkcijas tiek saražoti Pomerānijas reģionā.

2017. gadā saražotās konservēto brētliņu produkcijas apjoms Polijā sasniedza 16 160 tonnas neto svarā, kas salīdzinājumā ar 2016. gadu liecina par ievērojamu pieaugumu (+13 %), kas ir vēl lielāks, salīdzinot ar 2009. gadu (+44 %). Šajā laikā vidējā ražotāja cena piedzīvojusi spēcīgas svārstības, bet posmā no 2009. līdz 2017. gadam ir diezgan lielā mērā pieaugusi (+42 %), 2017. gadā sasniedzot 3,73 EUR/kg¹⁴.

Diagramma Nr. 8: Polijas konservēto brētliņu produkcijas apjoms¹⁵ un vidējā ražotāja cena (tonnas neto svarā un EUR/kg)

Avots: PRODCOM

3.1.1 Brētliņu tirdzniecība Polijā

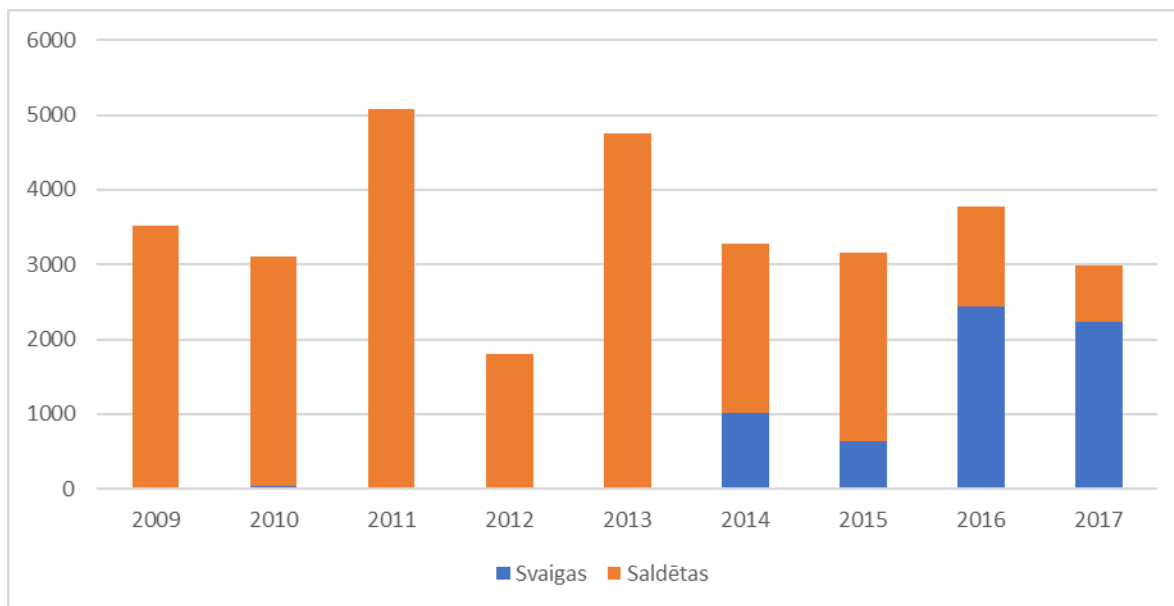
Svaigas un saldētas nesadalītas zivis

Nesadalītu brētliņu imports 2017. gadā sasniedza 2 984 tonnas neto svarā (75 % svaigas, 25 % saldētas). Pēdējos gados nesadalīto brētliņu imports piedzīvojis ievērojamas svārstības attiecībā uz visu veidu konservējumiem. Importa pieaugums novērojams 2011. un 2013. gadā, kad tas sasniedza aptuveni 5 000 tonnas. 2014. gadā apjomi izteikti samazinājās un 2015., 2016. un 2017. gadā svārstījās ap 3 000–3 500 tonnām. Aptverot visus konservējumu veidus, galvenie importa partneri 2017. gadā bija Latvija (23 %), Igaunija (22 %), Apvienotā Karaliste (15 %) un Īrija (12 %).

¹⁴ PRODCOM.

¹⁵ Šeit var būt iekļautas arī konservētas sardinellas.

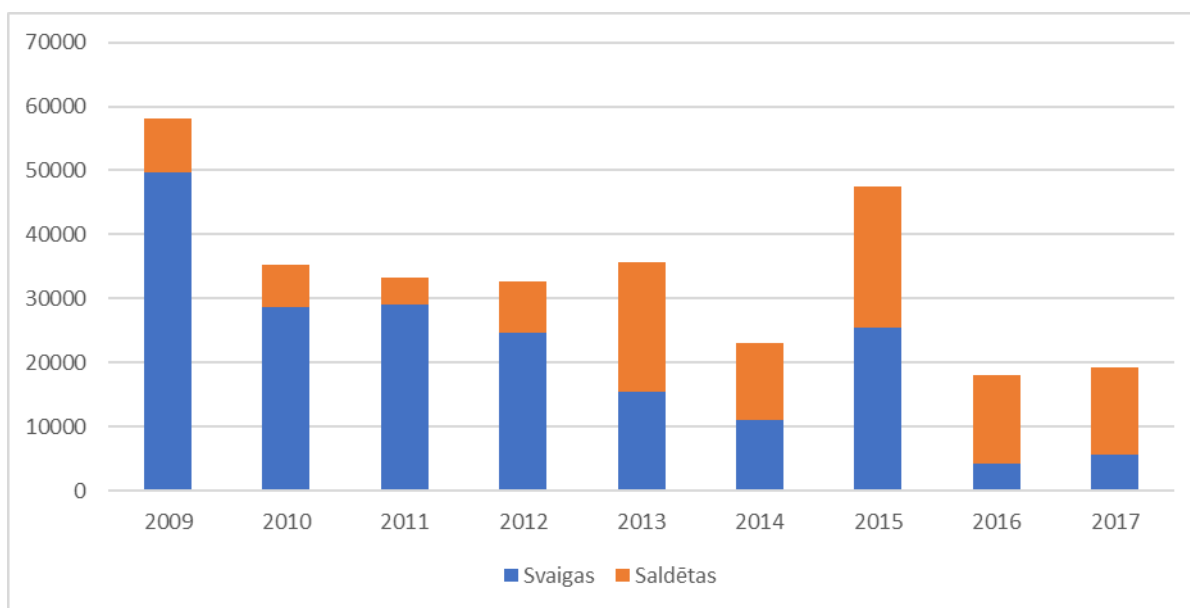
Diagramma Nr. 9: Nesadalītu brētliņu importa attīstība Polijā pēc konservējuma veida (tonnās, neto svarā)

Avots: EUMOFA

Nesadalīto brētliņu eksports 2017. gadā sasniedza 19 208 tonnas (30 % svaigas, 70 % saldētas). Pēdējos gados nesadalīto brētliņu eksports piedzīvojis ievērojamas svārstības attiecībā uz visu veidu konservējumiem. Posmā no 2009. līdz 2014. gadam novērojama eksporta lejupslīdes tendence. 2015. gadā brētliņu eksporta apjomi palielinājās (sasniedzot gandrīz 50 000 tonnas neto svarā) un 2016.–2017. gadā atkal pazeminājās līdz 2014. gada līmenim (zem 20 000 tonnām). Aptverot visus konservējumu veidus, galvenie eksporta partneri 2017. gadā bija Dānija (63 % no kopējā eksporta apjoma) un ar mazākiem apjomiem arī Zviedrija (10 %), Serbija (9 %) un Horvātija (6 %).

Diagramma Nr. 10: Nesadalītu brētliņu eksporta attīstība Polijā pēc konservējuma veida (tonnās, neto svarā)

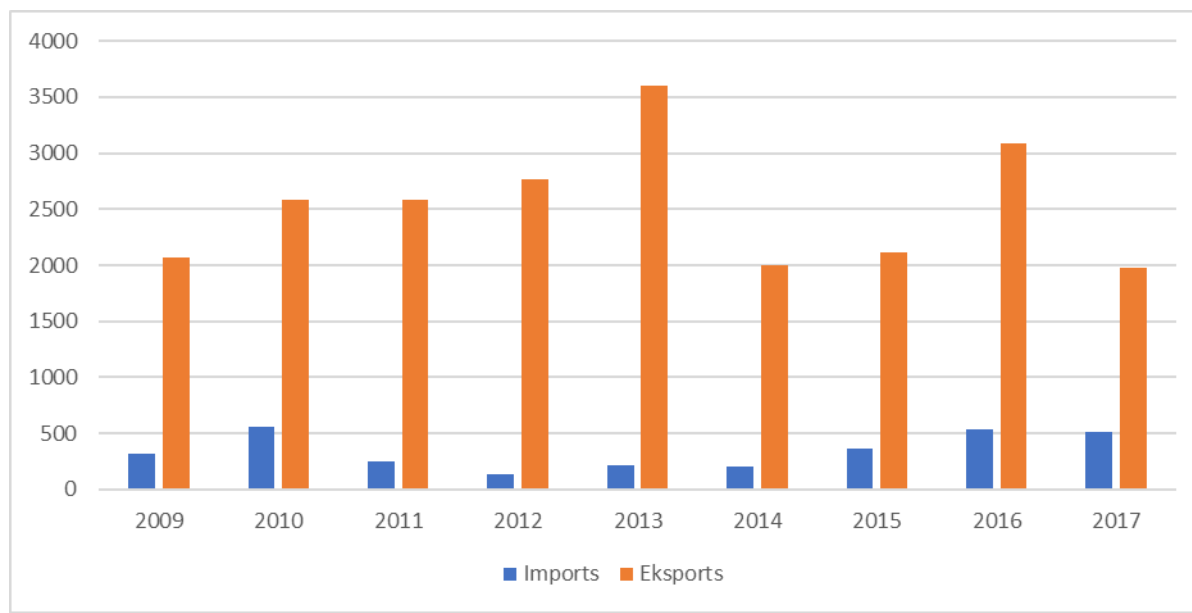

Avots: EUMOFA

Konservētas zivis

Polijas konservēto brētliņu un sardinellu eksports 2017. gadā sasniedza 1 972 tonnas neto svarā, kas ir par 36 % mazāk salīdzinājumā ar 2016. gadu, bet tikai par 5 % mazāk nekā bija 2009. gadā. Galvenie galamērķi bija Savienotās Valstis (22 %), Austrālija (20 %), Rumānija (19 %) un Ungārija (15 %). Salīdzinājumam konservēto brētliņu un sardinellu imports bija zemāks – 2017. gadā tika importētas 508 tonnas neto svarā, galvenokārt no Latvijas (97 %).

Diagramma Nr. 11: Konservēto brētliņu un sardinellu importa un eksporta apjumu attīstība Polijā (tonnās, neto svarā)

Avots: COMEXT

3.1.2 Patēriņš

Konservēto brētliņu tirgus ir konservatīvs attiecībā uz produktu dažādību (tā ir visai zema) un diezgan augsto produktu dzīves ciklu. Balstoties uz zivju pārstrādātāju datiem, 80 % no tirgus aizņem "tradicionālie" produkti, kas patērētājiem bija zināmi jau pirms 20 vai 30 gadiem:

- brētliņas eļļā (dažreiz aromatizētā eļļā);
- brētliņas tomātu mērcē (reizēm dēvētas par "Populārajām brētliņām tomātu mērcē");
- kūpinātas brētliņas eļļā (parasti dēvētas par "Populārajām kūpinātajām ziemas brētliņām" – šāds nosaukums tiek lietots pēdējos 50 gadus).

Interessants fakts, kas attiecas uz šo tirgu, atklājas dažu konservēto brētliņu nosaukumos – komunisma laikos (pirms 1989. gada) tas, iespējams, bija viens no ļoti retajiem pārtikas produktiem, kam bija nosaukums angļu valodā (*Popular smoked Winter Sprat*).

Pārējo tirgus daļu veido:

- brētliņas, kas tiek pārdotas kā "sardīnes" eļļā vai tomātu mērcē (tas pats produkts (konservētas brētliņas), tikai ar citu tirdzniecības nosaukumu, kas atbilst *Komisijas Regulai*¹⁶);

¹⁶ 2008. gada 23. decembra (EK) Regula Nr. 1345/2008, ar kuru groza Padomes Regulu (EEK) Nr. 2136/89, kas nosaka kopējus tirdzniecības standartus konservētām sardīnēm un tirdzniecības aprakstus konservētām sardīnēm un sardīņveida produktiem.

EIROPAS ZIVSAIMNIECĪBAS UN AKVAKULTŪRAS PRODUKTU TIRGUS NOVĒROŠANAS CENTRS – Konservētas brētliņas ES

- brētliņas eļļā “Caro” (tradicionāls produkts – brētliņas eļļā ar burkāniem un zirņiem, sagrieztas);
- daži “inovatīvi” produkti ar mazu tirgus daļu, piemēram, *Brētliņas eļļā ar baziliku*, *Brētliņas pikantajā eļļā u.c.*

Līdz 90. gadu beigāmtirgū dominēja tērauda konservu kārbas. Kopš 1990.–2000. gada tirgus ir attīstījies, un tagad tajā visizplatītākās ir alumīnija konservu kārbas. Tirgū dominē viens kārbu piegādātājs (vietējais ražotājs).

Svaigās izejvielas, kas Polijā tiek izmantotas konservēto brētliņu ražošanai, gandrīz 100 % apmērā nāk no Baltijas brētliņu izkrāvumiem Polijas ostās. To augstā tauku satura dēļ tikai tās brētliņas, kas nozvejotas laikposmā no janvāra līdz martam (aprīļa vidum), ir piemērotas konservēšanai un nodrošina augstu organoleptisko kvalitāti, kas savukārt atspoguļojas produkta tradicionālajā nosaukumā – “*ziemas brētliņas*”. Tomēr konservēto brētliņu produkcijas ražošana norit visu gadu, jo konservu ražotāji konservēto zivju ražošanai izmanto saldētās izejvielas. Konservēšanā tiek izmantotas arī brētliņas, kas tiek zvejotas ne tikai ziemas sezonā, tādējādi iegūstot zemākas kvalitātes produkciju.

Zivju patēriņš Polijā 2017. gadā bija 12,4 kg uz vienu iedzīvotāju – apmēram puse no vidējā ES patēriņa. Brētliņas ierindojās 6. vietā kā viens no visvairāk patērētajiem zivju produktiem, kura patēriņš gadā uz vienu iedzīvotāju bija 0,7 kg (6 % no kopējā)¹⁷.

Populārākās kārbas, ko izmanto brētliņu konservēšanai, Polijā ir:

- “Hansa”, 170 g – visbiežāk lietotais izmērs;
- “Dingley”, “1/4 Club”, no 110 līdz 125 g – pārsvarā lietotas brētliņām, kas tiek tirgotas kā sardīnes un ziemas brētliņas eļļā;
- apaļās kārbas, 300 g – pārsvarā izmantotas lētākām brētliņām tomātu mērcē vai eļļā.

Tā kā patērētāji lielākoties izvēlās mazākus iepakojumus, tad 300 g konservu kārbas arvien vairāk zaudē savu popularitāti. Iespējams, to izskaidro pieaugošais vienas vai divu personu mājsaimniecību skaits, kā arī plašā brokastu un vakariņu produktu daudzveidība, kas maina patēriņa modeļus un patērētāju vēlmes.

Balstoties uz intervijām ar ieinteresētajām pusēm, kā arī pieejamajiem datiem no patērētāju aptaujām¹⁸, brētliņas Polijā kādreiz bija ļoti populāras, bet mūsdienās gados jaunie patērētāji tās vairs neuzskata par vērtīgu zivju sugu. Tas ir viens no iemesliem, kādēļ daļa brētliņu tiek pārdota kā “sardīnes”, kuras, iespējams, izskatās labāk, un ko arī pieļauj tirdzniecības standartu (sardīņveida produktiem) Regula Nr. 1181/2003. Gados jauno poļu patērētāju vidū brētliņas tiek uzskatītas par lētu produktu, kas ierobežo iespējas to pārdot par augstāku cenu. Publiskās telpas debates par brētliņu rūpniecisko zvejniecību varētu būt viens no iemesliem, kādēļ brētliņas tiek tik zemu novērtētas (brētliņu izmantošana nepārtikas vajadzībām nerada pozitīvu tēlu). Tomēr tirgū savu vietu ir iekarojuši dārgi un ekskluzīvi brētliņu produkti – importēto Latvijas brētliņu cena (aptuveni 2,00 EUR par vienu kārbu) ir pat divas reizes augstāka nekā tām brētliņām, ko pārstrādā Polijas zivju rūpniecība.

¹⁷<https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/report/downloadreportbyfilename?filename=2017%20Fish%20and%20Seafood%20Market%20in%20Poland%20Warsaw%20Poland%202-21-2018.pdf>

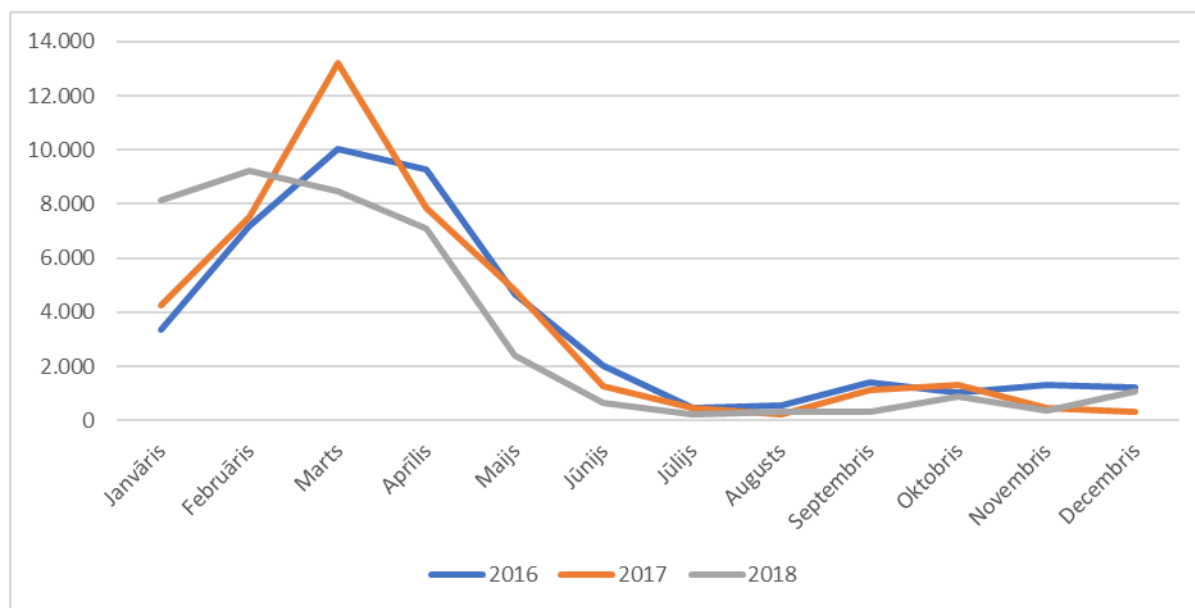
¹⁸ It īpaši tiešsaistes kvantitatīvo patērētāju aptaujas – CAWI, ko organizē Nacionālais jūras zvejniecības pētniecības institūts, īstenojot projektu “Inovatīva pārstrāde, lai saglabātu pelaģisko zivju produktu pozitīvo ietekmi uz veselību, 2016. gada oktobris” (“Innovative processing to preserve positive health effects in pelagic fish products, October 2016”).

3.2 Brētliņu cenas Polijas piegādes ķēdē

3.2.1 Pirmās pārdošanas cenas

Brētliņu cena ir atkarīga no sezonas, kvalitātes un galaprodukta (cilvēku patēriņš vai industriālā nozveja). Zvejniecībām, kuru mērķis ir zvejot brētliņas, ir ļoti sezonāla aktivitāte. Brētliņu pirmās pārdošanas apjomi, kas uzskaitīti Polijas ostās 2018. gadā, sasniedza vairāk nekā 39 000 tonnas, no kurām 90 % īstenoti gada pirmajos piecos mēnešos.

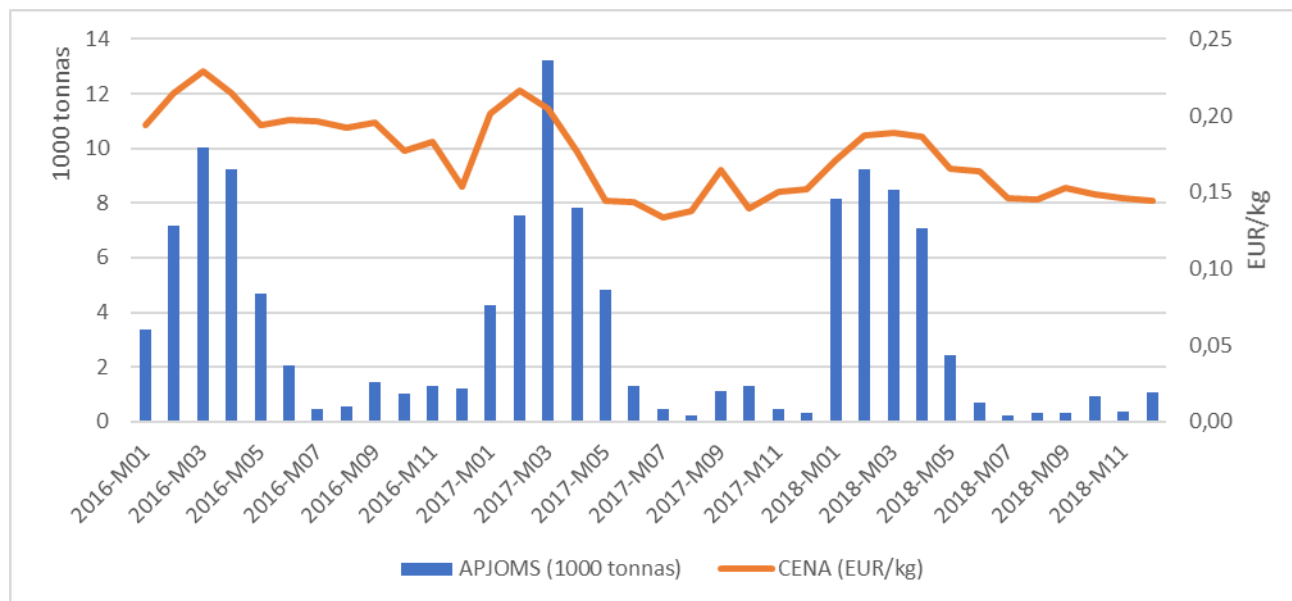
Diagramma Nr. 12: Brētliņu ikmēneša pirmās pārdošanas apjomi Polijas zvejas ostās (tonnās)

Avots: EUMOFA

2017. gadā Polijas zvejas ostās izkrauto brētliņu vidējā cena bija 0,80 PLN (0,19 EUR) par 1 kg. Šī cena bija par 12 % zemāka nekā 2016. gadā. Jāpiemin, ka pēc ilgstoša cenas stagnācijas perioda (apmēram 0,60 PLN/kg), brētliņu cena palielinājās 2015.–2016. gadā.

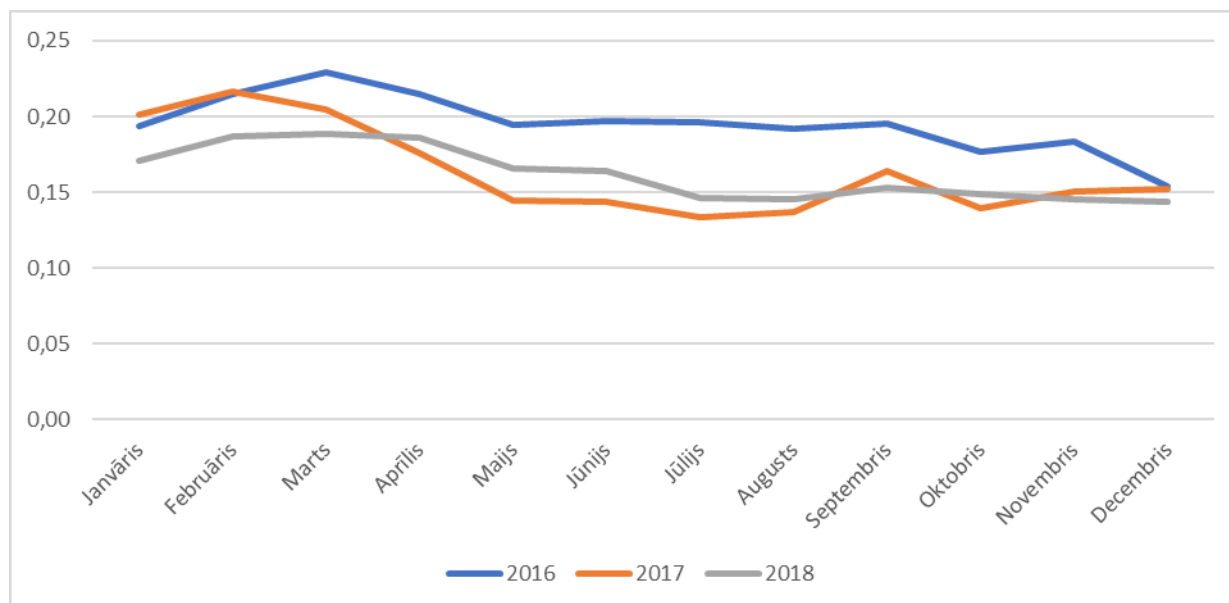
Diagramma Nr. 13: Brētliņu ikmēneša pirmās pārdošanas apjomi un pirmās pārdošanas cenas Polijas zvejas ostās laikposmā no 2016. līdz 2018. gadam (1000 tonnās, neto svarā un EUR/kg)

Avots: EUMOFA

Kā iepriekš minēts, augstākās kvalitātes brētliņas tiek zvejotas ziemā (no janvāra līdz martam). Augstākās cenas tiek iegūtas Kolobžegas ostā, kuru var uzskatīt par zivju kvalitātes (zivju izmēra) ostu un par ostu, kuras mērķis ir iegūt zivis, kas paredzētas lietošanai cilvēku uzturā. Zivju cenas Helas ostā ir ievērojami zemākas. 2017. gada janvārī un februārī Vladislavovas un Kolobžegas ostās samaksātās cenas svārstījās no 1,00 līdz 1,08 PLN (0,23–0,25 EUR) par 1 kg, kamēr Helas ostā vidējā cena bija 0,82 PLN/kg (0,19 EUR). 2018. gada janvārī–februārī cenas samazinājās līdz 0,95 PLN Kolobžegā, 0,71 PLN Vladislavovā un 0,68 PLN Helā.

Diagramma Nr. 14: Vidējās ikmēneša brētliņu pirmās pārdošanas cenas Polijas zvejas ostās (EUR/kg)

Avots: EUMOFA

EIROPAS ZIVSAIMNIECĪBAS UN AKVAKULTŪRAS PRODUKTU TIRGUS NOVĒROŠANAS CENTRS – Konservētas brētliņas ES

Cenas brētliņām, kas paredzētas konservēšanas procesam, kopumā ir apmēram par 30 % augstākas nekā vidējās cenas zivju izkraušanas vietās. Balstoties uz ieinteresēto personu sniegto informāciju, konservēšanai paredzēto brētliņu cenas 2018. gadā ir vidēji 0,90–1,00 PLN par 1 kg (0,21–0,23 EUR). Zvejas ostu statistikas dati sniedz informāciju tikai par kopējiem izkrāvumiem katrā ostā, nenorādot brētliņu izmantošanas mērķi – vai tās paredzētas rūpnieciskajai (nepārtikas) lietošanai, kas ir lētāka, vai konservētu zivju produkcijas ražošanai, kas ir dārgāka, vai arī kūpinātu zivju produkcijas ražošanai, kas ir visdārgākā.

Balstoties uz interviju datiem, 2017./2018. gadā cena brētliņām bez galvām sasniedza 2,60–2,90 PLN par 1 kg (0,61–0,68 EUR/kg). Saldētu brētliņu bez galvām cena sasniedza 2,70–3,10 PLN par 1 kg (0,63–0,73 EUR/kg). Lielā cenas atšķirība salīdzinājumā ar pirmās pārdošanas cenu rodas no augstākas kvalitātes brētliņu izmantošanas konservēšanas procesā, kā arī no brētliņu galvu nogriešanas procesa izmaksām/zudumiem.

3.2.2 Ražotāja cenas

2017. gadā poļu konservēto brētliņu un sardinellu produkcijas vidējās ražotāja cenas sasniedza 3,37 EUR/kg. Pēdējās desmitgades laikā šī cena piedzīvojusi ievērojamu pieaugumu.¹⁹

Tabula Nr. 8: Konservēto sardīņu, brētliņu un sardinellu vidējās ražotāja cenas Polijā (EUR/kg)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Cena (EUR/kg)	2,63	3,92	3,99	4,51	3,59	3,80	4,66	3,74	3,73

Avots: PRODCOM²⁰

Balstoties uz valsts informācijas avotiem, 2016. gadā²¹ vidējā cena bija 14,07 PLN (3,23 EUR) par 1 kg produkta. Kopā ar vidēja lieluma kārbu (200 g) vienības cena bija 2,81 PLN (0,64 EUR) par vienu kārbu.

Vēl pirms gada, t.i., 2015. gadā, vidējā cena par 1 kg bija 12,58 PLN (3,01 EUR), un vienības cena – 2,52 PLN (0,61 EUR) par kārbu.

3.2.3 Mazumtirdzniecības cenas

Nav publiski pieejamu datu par konservētu brētliņu cenām mazumtirdzniecības posmā. Līdzīgs produkts, kuru monitorējis "Main Statistical Office", ir "konservētas sardīnes eļļā, 160 g". Nav pietiekami daudz informācijas, lai noteiktu, vai tās ir importētas sardīnes, vai arī vietējās brētliņas. Šī produkta dati norāda uz stabiliu cenu 2014.–2016. gada laikposmā (ik gadu cena palielinājusies par aptuveni 1 %) un ievērojamu cenas paaugstināšanos 2017. gadā (gandrīz +5 %). 2018. gada februārī šī produkta cena bija 30,38 PLN/kg (7,27 EUR), kas atbilst vienības cenai 4,86 PLN (1,16 EUR) par kārbu.

Šim ziņojumam sagatavotais tirgus apskats parādīja, ka konservu cena veikalu plauktos ir atkarīga no tā, kādas sastāvdaļas tiem ir pievienotas (eļļa vai tomātu mērce, kā rezultātā arī zivju saturs atšķiras), kāds ir produkta zīmols, un mazākā mērā – arī no tā, kāds ir kārbas izmērs.

¹⁹ PRODCOM.

²⁰ Šīs ražotāja cenas ir aprēķinātas, balstoties uz PRODCOM datiem, un var ietvert arī informāciju par konservētu sardinellu produktiem.

²¹ Intervijas ar konservēšanas industrijas ieinteresētajām pusēm.

Tabula Nr. 7: Konservētu brētliņu cenas (2018. gada jūnijs) vienā no Polijas vadošo lielveikalu ķēdēm

Produkta svars, kg		0,110	0,125	0,170	0,170	0,175	0,300	0,175
Cena, EUR/kg	brētliņas tomātu mērcē					2,78	2,99	3,19
	brētliņas eļļā	3,98	3,79	3,88	3,98			

Avots: EUMOFA tiešsaistes aptauja.

Konservēto brētliņu mazumtirdzniecības cenu laikrindas nebija pieejamas.

3.3 Konservēto brētliņu cenu pārnese Polijas tirgū

- **Darbaspēka izmaksas**

Visas ieinteresētās puses, kas tika aptaujātas, apgalvoja, ka darba izmaksas ir noteicošais faktors, kas izskaidro konservēto brētliņu produkcijas izmaksu un pārdošanas cenu pieaugumu. Visi konservēto zivju ražotāji saskaras ar problēmām, meklējot darbiniekus, un daudzās zivju fabrikās darbam arvien vairāk tiek nolīgti viesstrādnieki no citām valstīm, gluži kā citās nozarēs. Konservēto zivju pārstrādes nozarē algu pieaugums bija augstāks nekā vidējās algas pieaugums Polijā, šī tendence bija īpaši izteikta 2017.–2018. gadā.

Visaptverošā analīze par piecu Polijas konservēto zivju ražotāju 2013.–2016. gada finanšu pārskatiem (tika ņemti vērā tikai tie uzņēmumi, kuros konservētas zivis sastādīja 100 % no visas produkcijas) atklāja, ka trīs uzņēmumos darbaspēka izmaksu daļa kopējos ienākumos, ko sniedz konservēto zivju pārdošana, svārstās starp 10 % un 13 %, vienā uzņēmumā – no 15 % līdz 17 %, un vēl citā (vismazākajā) – no 20 % līdz 22 %.

Intervētās puses norādīja, ka sakarā ar efektivitātes paaugstināšanu 2013.–2016. gadā darbaspēka izmaksu daļa kopējās izmaksās samazinājās pat tad, kad bija vērojams algas pieaugums.

2016. gadā, kas bija pēdējais analizētais gads, darbaspēka daļa kopējās izmaksās sasniedza 10–15 %. Augstākā darbaspēka izmaksu daļa bija uzņēmumā ar ievērojamu brētliņu produkcijas daļu. Tādēļ varam secināt, ka darbaspēka izmaksu daļa konservēto brētliņu produkcijai var sasniegt 18 % (tas ir gan darba intensitātes, gan arī zemāku svaigo izejvielu izmaksu dēļ).

Viens strādnieks mēneša laikā vidēji saražo 1 800 kg konservētu zivju. Ja vidējās algas izmaksas ir 4 000 PLN [950 EUR], tas norāda, ka 2,33 PLN [0,55 EUR] ir cena par 1 kg vai 0,46 PLN [0,11 EUR] par 1 kārbu.

- **Nolietojuma izmaksas**

Visās analizētajās fabrikās vidējā daļa, ko kārbu kopējās izmaksās sastāda nolietojums, sasniedz 3 %.

- **Materiālu izmaksas – iepakojums**

Dati par kārbu cenām nav publiski pieejami. Balstoties uz intervijām, lētākā kārba, kuras ietilpība ir 170 g, maksā 0,75–0,80 PLN [0,18–0,19 EUR]. Ja veic pilnu litogrāfiju, kārbas cena ir augstāka: 1,00 PLN [0,24 EUR].

Izvēle par labu pilnai litogrāfijai, daļējai litogrāfijai vai vienkāršām kārbām bez litogrāfijas, ir atkarīga no produkcijas lieluma. Ja kārbas ir vienā līnijā un to apjoms ir mazāks, tad pārstrādātājs parasti izvēlas drukātas etiķetes, bet, ja tā ir masveida produkcija, tad piemērotāka ir pilnā litogrāfija (mazāk manuāli un automātiski veicamu darbību). Ņemot vērā to, ka iepakojuma izmaksas ietver gan cenu par kārbu,

EIROPAS ZIVSAIMNIECĪBAS UN AKVAKULTŪRAS PRODUKTU TIRGUS NOVĒROŠANAS CENTRS – Konservētas brētliņas ES

gan arī cenu par etiķeti, esam aprēķinājuši, ka vidējās izmaksas par 170 g brētliņu kārbu sasniedz 1,00 PLN [0,24 EUR].

Lai 170 g kārbās iepakotu 1 kg konservētu brētliņu, ir vajadzīgas 5,88 kārbas. Tātad iepakojuma izmaksas uz 1 kg produkta sasniedz 5,88 PLN [1,39 EUR].

• **Materiālu izmaksas – eļļa**

Konservēšanai galvenokārt tiek izmantota rapšu eļļa. Eļļas daļa produktā parasti sasniedz 40 %. Tas nozīmē, ka uz 1 kg konservētu brētliņu tiek izlietoti 0,4 kg eļļas. Eļļas cena 2016. gadā bija ļoti augsta, bet 2017.–2018. gadā tā ievērojami samazinājās. Balstoties uz ieinteresēto pušu sniegto informāciju, vidējā eļļas vairumtirdzniecības cena sasniedza 4,60 PLN [1,09 EUR] par 1 l.

• **Materiālu izmaksas – zivis**

Kā jau iepriekš tika minēts, lielākā daļa konservēto brētliņu ražotāju kā galveno svaigo izejvielu izmanto svaigas vai saldētas brētliņas bez galvām. Mūsu aprēķiniem izmantosim cenu 3,10 PLN/kg (0,73 EUR/kg), kas tiek piemērota saldētām brētliņām bez galvām, ieskaitot zudumus, kas rodas tās atkausējot, mazgājot utt.

• **Cenas struktūra pārstrādes procesā**

Pamata izmaksas 1 kg produkcijas veido:

- Eļļa (2,16 PLN) [0,51 EUR]
- Brētliņas (1,86 PLN) [0,24 EUR]
- Iepakojums (5,88 PLN) [1,39 EUR]
- Darbaspēka izmaksas (2,96 PLN) [0,36 EUR]
- Nolietojums (0,49 PLN) [0,12 EUR]
- Citas izmaksas (enerģija, loģistika, ārpakalpojumi, vietējie nodokļi, finanšu izmaksas) – 2,54 PLN [0,60 EUR].

Papildus tam, konservēto zivju industrijā (balstoties uz piecu uzņēmumu finanšu pārskatiem) vidējā bruto peļņa 2016. gadā sasniedza 3 % (tā ir ievērojama lejupslīde, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, kad tā sasniedza 5–6 %).

• **Mazumtirdzniecības cenas starpība**

Tradicionālajā tirdzniecībā (vairumtirgotājs + parastie pārtikas veikali) vidējā starpība sasniedz 30 %.

Mazumtirdzniecības ķēdēs (lielveikali, hiperlielveikali) vidējā starpība varētu būt pat augstāka, piemēram, 35 % – tā liecina ieinteresēto personu aptaujas. Līgumi parasti tiek noslēgti uz 6 vai 12 mēnešiem. Produktu piegādes specifikācijas lielveikalu ķēdēm rada papildu izmaksas, tomēr apjoms ļauj iekonomēt, radot zemākas izmaksas par litogrāfijas kārbām, loģistiku utt. Bez šaubām ražotāju cenas attiecībā pret lielveikalu cenām ir zemākas nekā tradicionālajā tirdzniecībā, taču līgumi ar lielveikaliem ir īpaši konfidenciāli.

Cenas pārnese

Ja kvalitātes ziņā konservēšanai piemērotu brētliņu cena ir 1 PLN [0,24 EUR] par 1 kg (pirms galvu nogriešanas), tad konservēto brētliņu mazumtirdzniecības cena sasniedz 20 PLN [4,65 EUR] par 1 kg. Tātad skaidri redzam, ka pirmās pārdošanas brētliņu cenai ir minimāla ietekme uz produkta gala cenu (4 %).

Konservēto brētliņu ķēdi varam sadalīt 3 elementos:

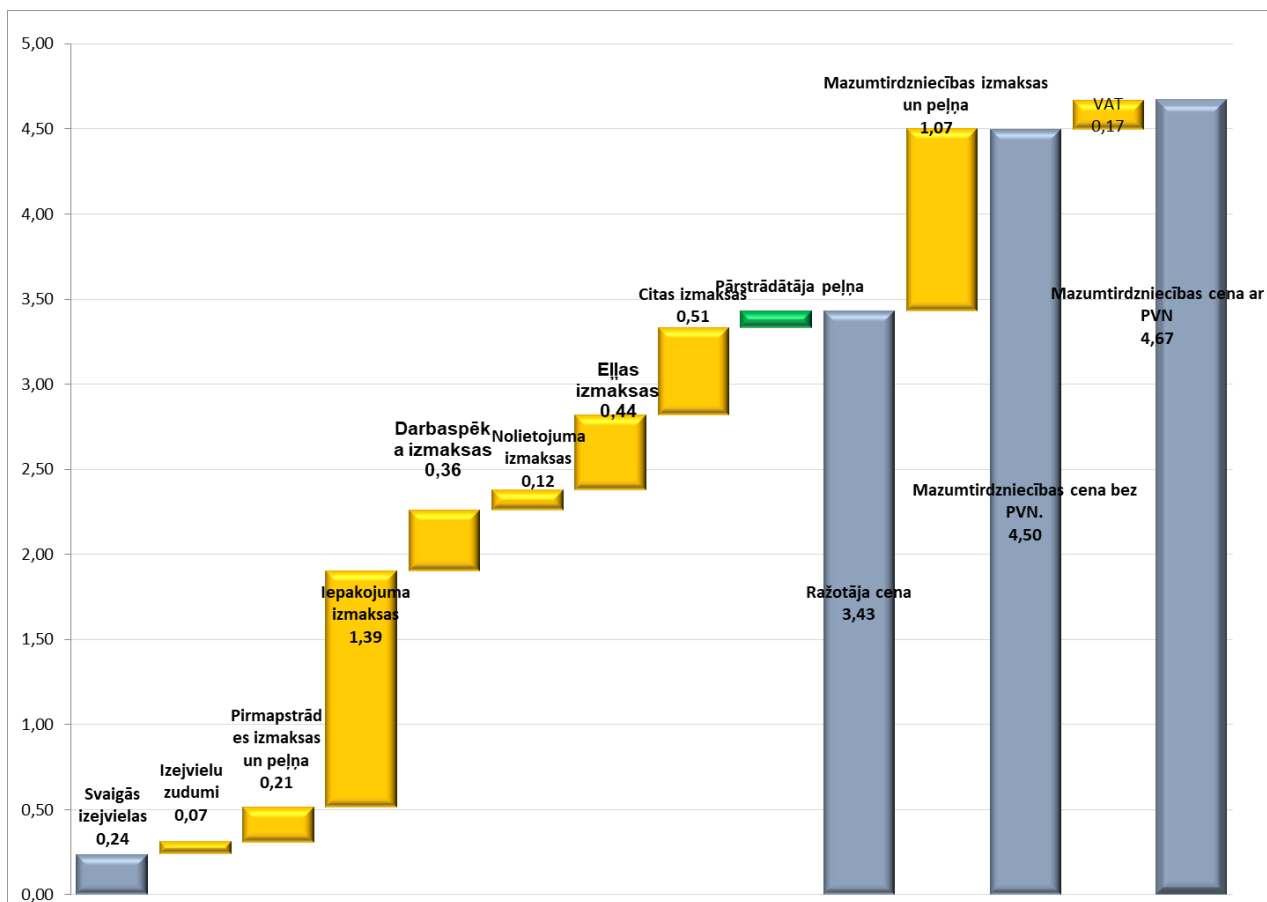
- pirmapstrāde, kur cena par saldētām brētliņām bez galvām sasniedz 0,52 EUR/kg;
- konservētu zivju produkcija, kur produkta cena kā ražotāja cena sasniedz 3,33 EUR/kg;
- mazumtirdzniecība, kur ir pievienota 30 % starpība, gala cenai sasniedzot 4,67 EUR/kg.

Tabula Nr. 8: Mazumtirdzniecībā pārdoto konservēto brētliņu izmaksas un cenu starpības Polijā

Izsoles cena	0,24
Izejvielu zudumi	0,07
Pirmapstrādes izmaksas un peļņa	0,21
Iepakojuma izmaksas	1,39
Darbaspēka izmaksas	0,36
Nolietojuma izmaksas	0,12
Eļļas izmaksas	0,44
Citas izmaksas	0,51
Pārstrādātāja peļņa	0,10
Mazumtirdzniecības izmaksas un peļņa	1,07
PVN	0,17
Mazumtirdzniecības cena	4,67

Avots: EUMOFA izstrāde

Diagramma Nr. 15: Lielapjoma mazumtirgotāju pārdoto konservēto brētliņu eļļā cenas pārnese Polijā (EUR/kg)

Avots: EUMOFA izstrāde

4 Latvijas tirgus

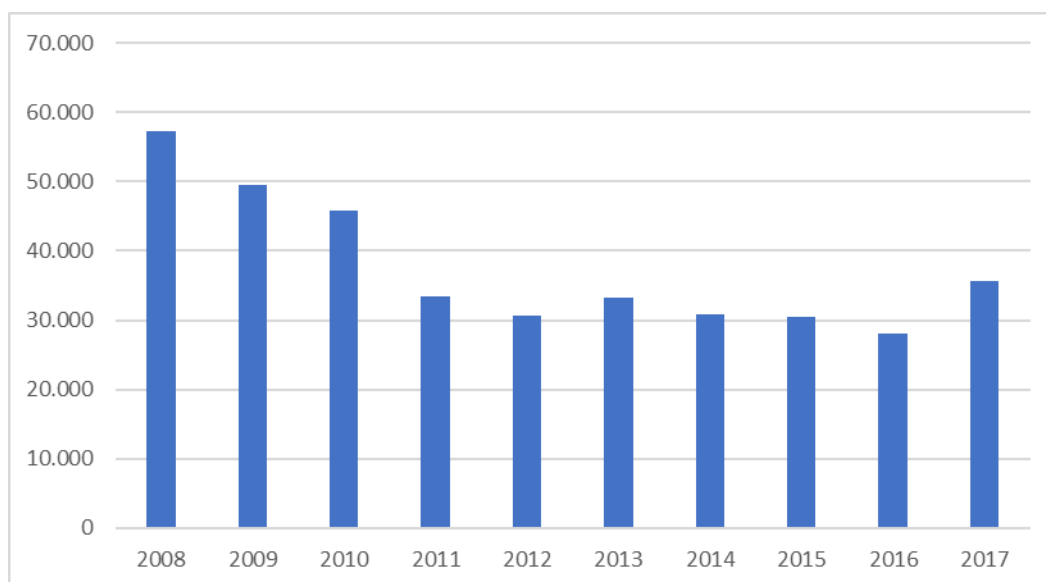
Specifisko garšas iezīmju dēļ, ko sniedz tradicionālās kūpināšanas metode – kūpināšanas procesā izmantojot alkšņa malku, Latvijas konservētās brētliņas reģionālā līmenī tiek augstu vērtētās jau vairāk nekā gadsmitu. Kopš 1950. gada Latvijā līdzās brētliņu produkcijai strauji attīstījusies ne tikai citu Baltijas jūras zivju, piemēram, Baltijas siļķu, salaku un mencu, bet arī tādu okeāna zivju kā siļķu, samu, sardīņu un makreļu pārstrāde un konservēšana.

4.1 Latvijas tirgus struktūra

4.1.1 Latvijas produkcija

Latvijas zvejas flote 2017. gadā nozvejoja 35 744 tonnas brētliņu. Tas bija pieaugums par 27 %, salīdzinot ar 2016. gada nozveju, bet samazinājums par 38 % salīdzinājumā ar 2008. gadu. Kopumā pēdējās desmitgades laikā Latvijas brētliņu nozvejas apjomos vērojama lejupslīde.

Diagramma Nr. 16: Latvijas brētliņu nozvejas apjomi (tonnās, dzīvsvara ekvivalentā)

Avots: EUROSTAT

Izkrāvumu ziņā galvenās Latvijas brētliņu ostas ir Ventspils un Liepāja. 2017. gadā abas ostas īstenoja gandrīz visus Latvijas brētliņu izkrāvumus, attiecīgi ar 20 225 tonnām neto svarā un 110 326 tonnām neto svarā.

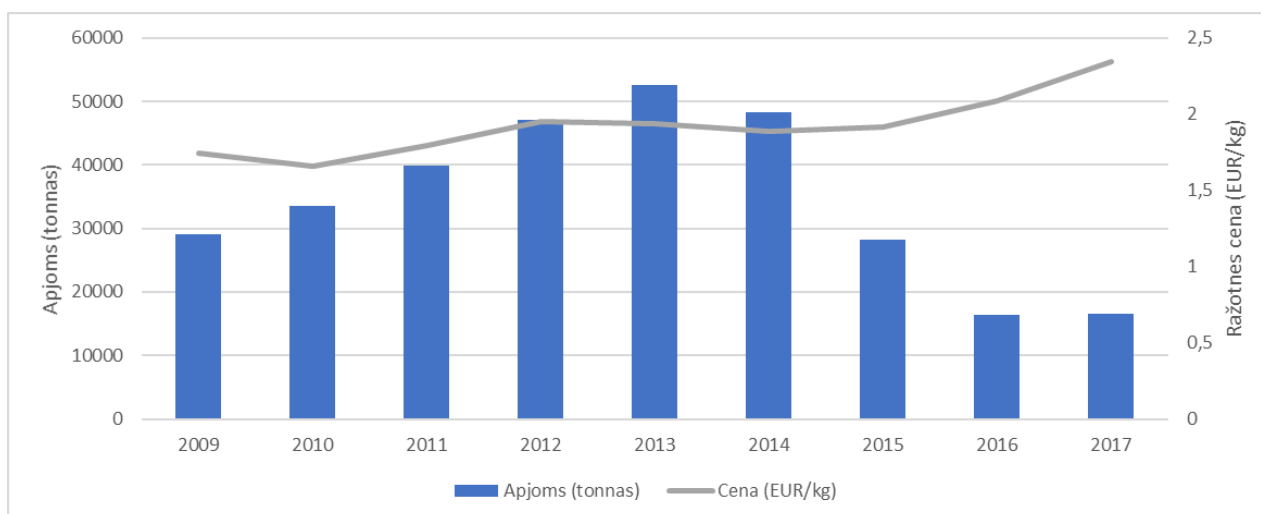
Tabula Nr. 9: Brētliņu pirmās pārdošanas apjomi galvenajās Latvijas zvejas ostās (tonnās, neto svarā)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ventspils	9 075	20 176	18 388	17 952	16 147	20 225
Liepāja	4 270	12 252	10 778	10 618	8 797	10 326
Roja	535	933	474	816	758	989
Pāvilosta	-	-	-	-	-	-
Skulte	14	126	55	81	528	655
Citas	48	133	350	159	250	253

Avots: EUMOFA

2017. gadā konservēto brētliņu produkcijas apjoms Latvijā sasniedza 16 504 tonnas. Tas norāda uz nelielu pieaugumu salīdzinājumā ar 2016. gadu (+1 %) un ievērojamu kritumu salīdzinājumā ar 2013. gadu, kad konservēto brētliņu un sardinellu produkcijas apjomi Latvijā pēdējās desmitgades laikā bija pieauguši līdz 52 552 tonnām. Savukārt vidējā ražotāja cena no 2009. līdz 2017. gadam bija pieaugusi (+35 %), 2017. gadā sasniedzot 2,35 EUR/kg²².

Diagramma Nr. 17: Latvijas konservēto brētliņu produkcija²³ un vidējā ražotāja cena

Avots: PRODCOM

²² PRODCOM.

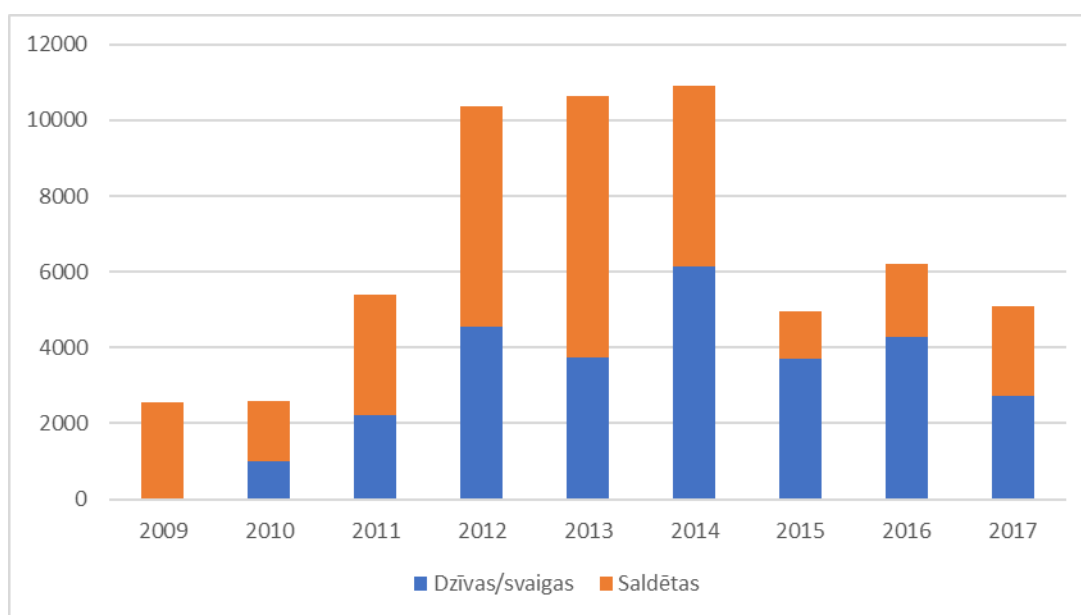
²³ Diagramma var ietvert arī nelielu daļu konservētu sardinellu.

4.1.1 Brētliņu tirdzniecība Latvijā

Svaigas un saldētas nesadalītas zivis

2017. gadā nesadalītu brētliņu imports sasniedza 5 077 tonnas (53 % svaigas, 47 % saldētas). Pēdējos gados nesadalīto brētliņu imports piedzīvojis ievērojamas svārstības attiecībā uz visu veidu konservējumiem. Imports sasniedza pēkšņu pieaugumu 2012. un 2014. gadā, kad tika sasniegts 10 000 tonnu apjoms. 2015. gadā tas strauji pazeminājās un 2016. un 2017. gadā svārstījās ap 5 000–6 000 tonnām. Var vilkt paralēles ar konservēto brētliņu produkcijas attīstību Latvijā. Aptverot visus konservēšanas veidus, 2017. gadā galvenie importa partneri bija Igaunija (52 %), Polija (38 %) un Lietuva (10 %).

Diagramma Nr. 18: Nesadalītu brētliņu importa attīstība pēc konservēšanas veida Latvijā (tonnās, neto svarā)²⁴

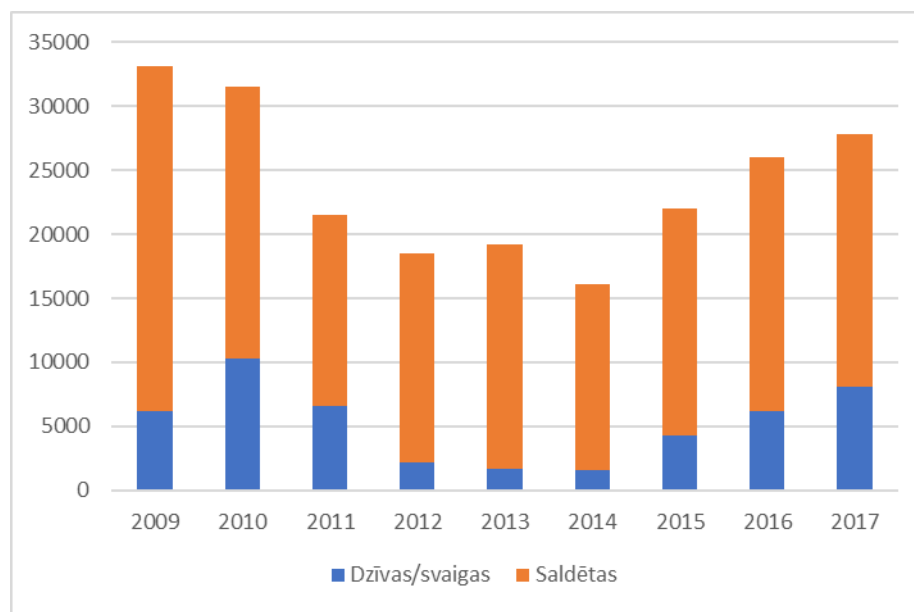

Avots: EUMOFA

Nesadalītu brētliņu eksports 2017. gadā sasniedza 27 838 tonnas (29 % svaigas, 71 % saldētas). Pēdējos gados nesadalīto brētliņu eksports piedzīvojis ievērojamas svārstības attiecībā uz visiem konservēšanas veidiem. Eksports bija īpaši panīcis laikposmā no 2009. līdz 2012. gadam un zemākos apmērus sasniedza 2014. gadā (eksportējot 16 000 tonnu, pārsvarā saldētas zivis). Vēlāk, 2015. gadā, brētliņu eksports piedzīvoja pieaugumu, kas turpinājās līdz 2017. gadam. Aptverot visus konservēšanas veidus, 2017. gadā galvenie eksporta partneri bija Dānija (34 %) un Lietuva (21 %), ar mazākiem apmēriem arī Polija (9 %) un Igaunija (8 %).

²⁴ 03024390: Svaigas vai atdzēsētas brētliņas vai šprotes (*Sprattus sprattus*), izņemot to aknas un ikrus; 03035390: Saldētas brētliņas vai šprotes (*Sprattus sprattus*), izņemot to aknas un ikrus.

Diagramma Nr. 19: Nesadalītu brētliņu eksporta attīstība Latvijā pēc konservēšanas veida (tonnās, neto svarā)

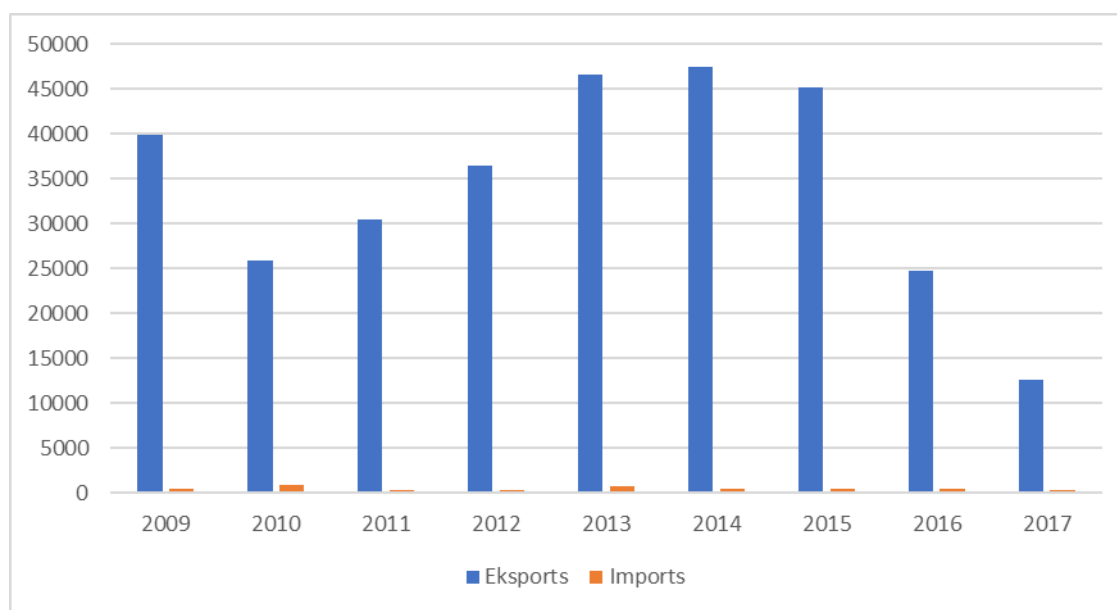

Avots: EUMOFA

Konservētas zivis

Latvijas konservēto brētliņu un sardinellu eksports 2017. gadā sasniedza 13 438 tonnas, tādējādi palielinoties par 7 % salīdzinājumā ar 2016. gadu, bet salīdzinājumā ar 2013. gada augstajiem rādītājiem (eksportētas 47 409 tonnas) joprojām vērojams samazinājums par 72 %. Tā kā nozare ir ļoti orientēta uz eksportu, tad to var sasaistīt ar konservēto brētliņu produkcijas lejupslīdi. Salīdzinājumā ar eksportu, konservēto brētliņu un sardinellu imports ir ļoti zems – ikgadējie vidējie rādītāji ir robežās starp 300 un 1000 tonnām.

Diagramma Nr. 20: Konservēto brētliņu un sardinellu importa un eksporta attīstība Latvijā (tonnās, neto svarā)

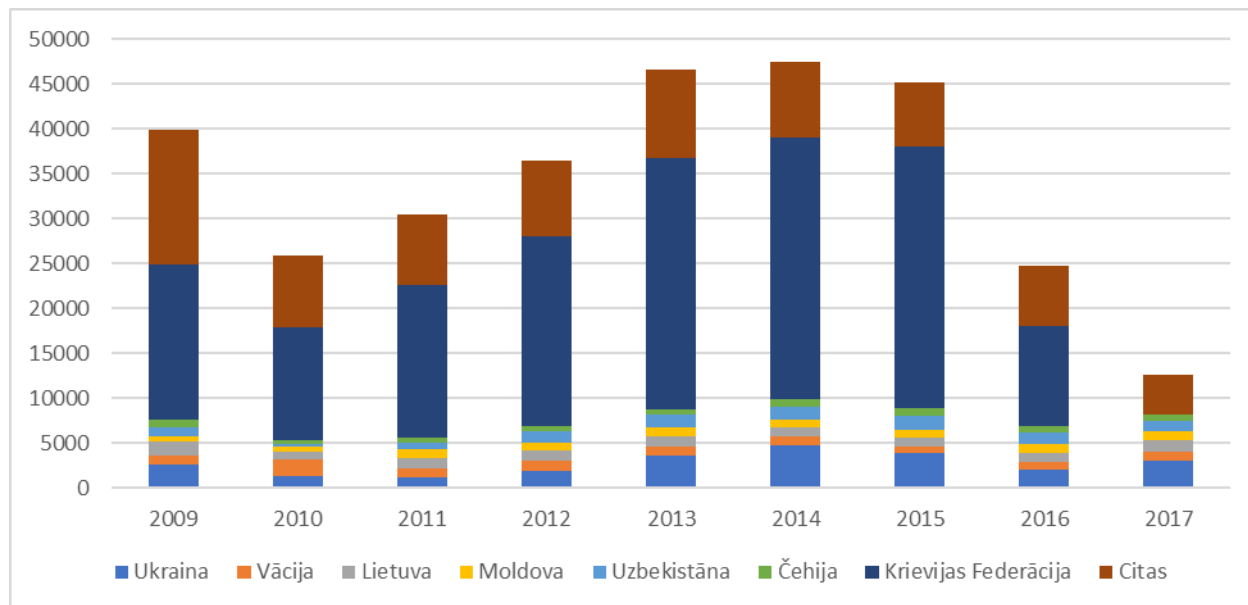

Avots: COMEXT

EIROPAS ZIVSAIMNIECĪBAS UN AKVAKULTŪRAS PRODUKTU TIRGUS NOVĒROŠANAS CENTRS – Konservētas brētliņas ES

Konservēto brētliņu eksportā galvenie Latvijas partneri 2017. gadā bija Ukraina (26 % no kopējā eksporta apjoma), Vācija (10 %) un Lietuva (10 %). Citi nozīmīgi sadarbības partneri bija Moldova (8 %) un Uzbekistāna (6 %). Laikposmā no 2010. līdz 2014. gadam, Krievijas Federācijai esot galvenajam tirdzniecības partnerim, Latvijas eksports piedzīvoja augšupeju. Salīdzinājumā ar 2015. gadu kopējais eksporta apjoms (galvenokārt uz Krieviju) 2016. gadā piedzīvoja ievērojamu samazinājumu (attiecīgi - 45 % un -62 %). 2017. gadā eksports uz Krieviju bija tuvu nullei (6 tonnas). Šīs tendences galvenais iemesls ir Krievijas aizlieguma īstenošana.

Diagramma Nr. 21: Konservēto brētliņu un sardinellu eksporta attīstība Latvijā pēc sadarbības partneriem (tonnās, neto svarā)

Avots: COMEXT

4.1.2 Patēriņš

Kopējais zivju patēriņš Latvijā 2015. gadā sasniedza 11,3 kg uz iedzīvotāju, kas ir apmēram puse no ES vidējā patēriņa. Konservētās zivis veidoja 24 % no kopējā patēriņa²⁵. Konservēšanas nozare ir izteikti orientēta uz eksportu, bet neliela produkcijas daļa tiek patērēta arī vietējā tirgū. Galvenie konservēto brētliņu produkti ir:

- brētliņas (pārdotas arī kā “Brisling sardīnes”) augu eļļā (vai olīveļļā);
- brētliņas tomātu mērcē;
- kūpinātas brētliņas eļļā, kas tiek uzskatītas par delikatesi.

²⁵ Zivju un jūras produktu tirgus Latvijā (*Fish and Seafood Market in Latvia*), USDA 2017. gada ziņojums, izmantojot Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes datus.

4.2 Cenas Latvijas piegādes ķēdē

4.2.1 Pirmās pārdošanas cenas

Balstoties uz EUMOFA pirmās pārdošanas datiem, brētliņu pirmās pārdošanas cenas Latvijā gadu gaitā ir piedzīvojušas ievērojamas svārstības, ko ietekmējuši dažādi faktori attiecībā uz piegādes apjomiem, kas saistīti ar ikgadējām KPN un nozvejas kvotām. 2017. gadā vidējās pirmās pārdošanas cenas galvenajās Latvijas zvejas ostās sasniedza 0,18 EUR/kg.

Tabula Nr. 10: Brētliņu pirmās pārdošanas cenas galvenajās Latvijas zvejas ostās posmā starp 2012.–2018. gadu (EUR/kg)

Osta	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
LV – Liepāja	0,29	0,29	0,28	0,22	0,22	0,18	0,20
LV – Rīga	0,16	0,20	0,24	0,21	0,24	0,19	0,19
LV – Roja	0,10	0,11	0,27	0,28	0,24	0,19	0,21
LV – Skulte	0,22	0,21	0,24	0,19	0,17	0,17	0,16
LV – Ventspils	0,23	0,27	0,27	0,22	0,19	0,18	0,16
Vidējā cena valstī	0,20	0,23	0,27	0,23	0,21	0,18	0,18

Avots: EUMOFA

4.2.2 Ražotāja cenas

2017. gadā vidējā ražotāja cena Latvijas konservēto brētliņu un sardinellu produkcijai bija 2,35 EUR/kg. Pēdējās desmitgades laikā šī cena piedzīvojusi ievērojamu pieaugumu.²⁶

Tabula Nr. 11: Konservēto brētliņu vidējā ražotāja cena Latvijā (EUR/kg)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Cena (EUR/kg)	1,74	1,65	1,79	1,95	1,94	1,88	1,92	2,09	2,35

Avots: PRODCOM²⁷

4.2.3 Importa-eksporta cenas

Balstoties uz COMEXT datiem, importa-eksporta cenas konservētām sardinellām un brētliņām ir zemākas par vidējām ražotāja cenām, ko norāda PRODCOM veiktie vidējie aprēķini. 2017. gadā importa cenas sasniedza 1,81 EUR/kg, un eksporta cenas – 1,67 EUR/kg, savukārt ražotāja cenas sasniedza 2,35 EUR/kg. To varētu izraisīt sugu un kvalitātes atšķirības, kas novērojamas, ja salīdzina tirdzniecībā izmantotos produktus ar tiem, kas tiek ražoti vietējam tirgum.

²⁶ PRODCOM.

²⁷ Ražotāju cenas ir balstītas uz PRODCOM datiem un var ietvert arī datus par konservētu sardinellu produktiem.

Tabula Nr. 12: Sagatavoto un konservēto brētliņu un sardinellu importa un eksporta vidējās cenas Latvijā (EUR/kg)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Eksporta cenas	1,26	1,21	1,12	1,16	1,16	1,12	1,04	1,27	1,72	1,81
Importa cenas	1,57	0,70	1,39	1,52	1,27	1,51	1,53	1,21	1,21	1,67

Avots: COMEXT²⁸

4.2.4 Mazumtirdzniecības cenas

Šīs mazumtirdzniecības cenas ir iegūtas galveno Latvijas lielapjoma mazumtirgotāju interneta mājaslapās. Pamatprodukts ir 240 g kārba ar konservētām brētliņām eļļā. Balstoties uz zīmolu un zivju izmēru, standarta produkta mazumtirdzniecības cenas svārstās starp 4,17 EUR/kg un 5,38 EUR/kg.

Tabula Nr. 13: Konservētu brētliņu standarta produktu mazumtirdzniecības cenas Latvijā

Produkts	Zīmols	Daudzums	Vienības cena EUR	Cena EUR/kg
Brētliņas eļļā	nav norādīts	240 g	1,09	4,54
Brētliņas eļļā	Kaija	240 g	1,29	5,38
Lielās brētliņas eļļā	nav norādīts	240 g	1,19	4,96
Brētliņas eļļā	Ocean	160 g	0,75	4,69
Brētliņas eļļā	Ocean	240 g	1,00	4,17

Avots: www.barbora.lv (dati meklēti 2019. gada martā).

²⁸ Sagatavotām un konservētām brētliņām nav īpaša CN-8 koda. Atbilstošais kods ir 16041390: Sagatavotas vai konservētas sardinellas, brētliņas vai šprotes, nesadalītas vai gabalos, izņemot maltas.

4.3 Cenu pārnese Latvijas piegādes ķēdē

Tā kā iegūt informāciju no Latvijas ieinteresētajām pusēm bija sarežģīti, mūsu analīze ir balstīta uz EUROSTAT, EUMOFA, DCF un PRODCOM datiem, Polijas zivju pārstrādātāju sniegto informāciju un citiem Latvijas valsts avotiem, piemēram, Latvijas Zivrupnieku savienības biedrību.

Izmaksas un starpības izklāstītas turpinājumā:

- **Izejvielu zudumi:** aprēķinātā konversijas likme, salīdzinot brētliņas bez galvām ar nesadalītām brētliņām, ir 1,30;
- **Pirmapstrādes izmaksas un starpība:** aprēķini ir balstīti uz citām izmaksām un cenām;
- **Eļļas un iepakojuma izmaksas:** tā kā kārbas un eļļa ir starptautisko standartu noteikti produkti, mēs izmantojām Polijas pārstrādātāju norādītās cenas (aptuveni 1,35 EUR/kg par kārbu un 0,44 EUR/kg par eļļu).
- **Darbaspēka izmaksas:** balstoties uz DCF datu kopu, darbaspēka vidējo izmaksu daļa ES Latvijas zivju pārstrādes industrijas apgrozījumā ir 17 % (attiecinot uz ražotāja cenu),²⁹
- **Nolietojuma izmaksas:** izmantojām vidējo nolietojuma veidoto daļu kopējās vienas kārbas izmaksās (pēc Polijas zivju pārstrādātāju sniegtajiem datiem tie ir 3 %);
- **Mazumtirdzniecības izmaksas un starpības:** starp 20 un 30 %.
- **PVN:** 21 %.

Kopumā tas parāda, ka salīdzinājumā ar citām izmaksām svaigo izejvielu (nesadalītu zivju) izmaksu daļa ir mazāka (4 % no patēriņa cenas). Iepakojums veido lielākās izmaksas (26 %).

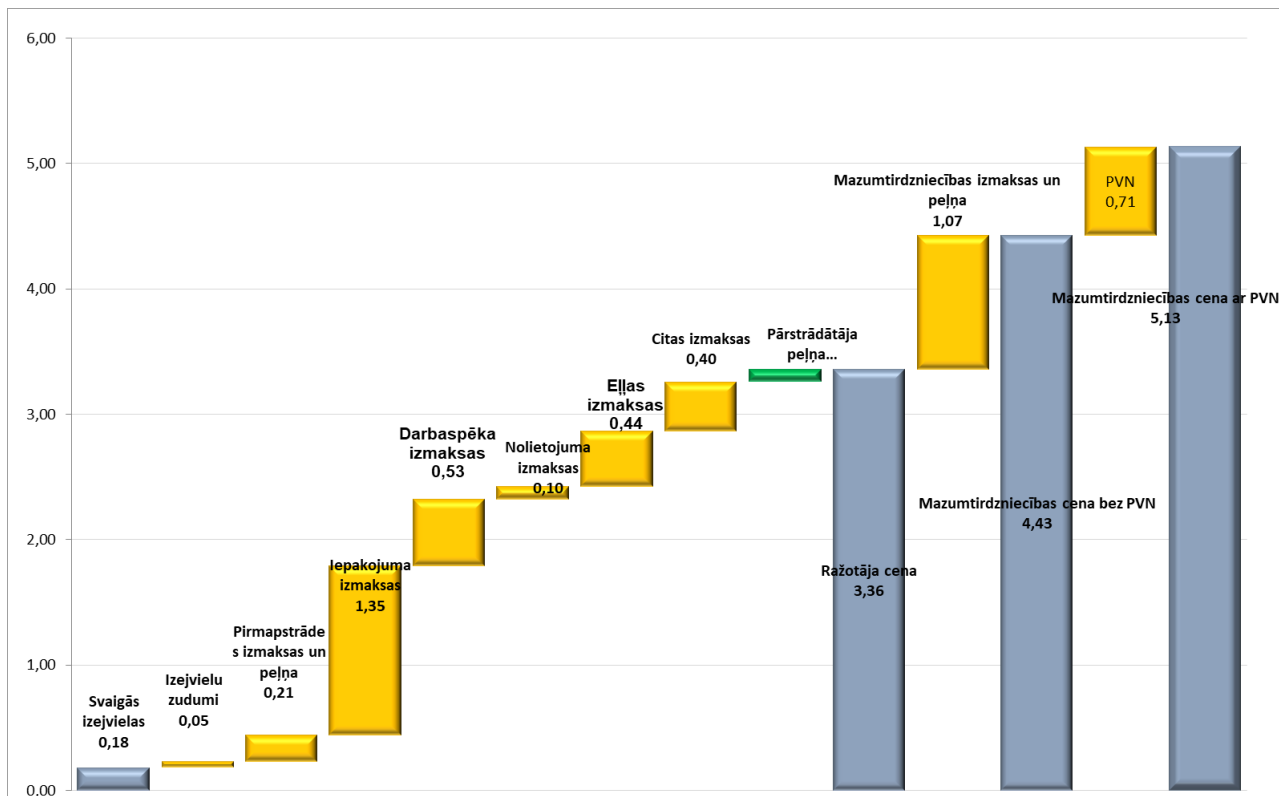
Tabula Nr. 14: Mazumtirdzniecībā pārdoto konservēto brētliņu izmaksas un cenu starpības Latvijā (EUR/kg)

Izsoles cena	0,18
Svaigo izejvielu zudumi	0,05
Pirmapstrādes izmaksas un peļņa	0,21
Iepakojuma izmaksas	1,35
Darbaspēka izmaksas	0,53
Nolietojuma izmaksas	0,10
Eļļas izmaksas	0,44
Citas izmaksas	0,40
Pārstrādātāja peļņa	0,10
Mazumtirdzniecības izmaksas un peļņa	1,07
PVN	0,71
Mazumtirdzniecības cena	5,13

²⁹ https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic/-/asset_publisher/d71e/document/id/2108729

Avots: EUMOFA izstrāde

Diagramma Nr. 22: Lielapjoma mazumtirgotāju pārdoto konservēto brētliņu eļļā cenas pārnese Latvijā (EUR/kg)

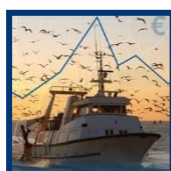
Avots: EUMOFA izstrāde, balstoties uz EUROSTAT, EUMOFA, DCF un PRODCOM datiem, kā arī Polijas zivju pārstrādātāju sniegto informāciju un citiem Latvijas valsts avotiem.

5 Pielikums: izmantotie avoti un kontaktinformācija

- Intervijas ar Polijas zivju pārstrādātājiem.
- Latvijas Zivrūpnieku savienības biedrība.
- Lielapjoma mazumtirgotāju interneta mājaslapas.
- EUROSTAT, PRODCOM, EUMOFA, FAO, DCF statistika un dati.

EUM OFA

European Market Observatory for
Fisheries and Aquaculture Products

www.eumofa.eu